

LYYRA 2017

LYYRA

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 3 (2017)

Päätoimittaja

Antti Björklund

Taitto

Juho Kajava

Tekstit

Antti Björklund, Ville Eerola, Ahto Harmo, Laura Leipakka, Petri Savolainen

Kannen kuva

*Ylioppilaiden vappuajehua autolla Pohjois Esplanaadikadulla,
Timiriasew Ivan, 1910-luku, Helsingin kaupunginmuseon kokoelma*

Painos

80 kpl

ISSN

2343-2136

Julkaisija

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävät ry

Painopaikka

Grano marraskuussa 2017

Copyright

HYYHY & Tekijät 2017

Verkkojulkaisu

hyyhy.fi

Oikaisu

Vuoden 2016 Lyyrassa sivuilla 55–58 olevan jutun kirjoitti Ville Eerola.

Sivuilla 57–58 olevan kartan piirsi Mari Lehtoruusu.

*Painokuluihin on saatu tukea Jenny ja Antti Wihurin rahastolta
sekä Helsingin yliopiston ylioppilaskunnalta lehtitukena*

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta
Studentkåren vid Helsingfors universitet
Student Union of the University of Helsinki

PÄÄTOIMITTAJALTA

Pidät kädessäsi HYYn Historian Ystävät HYYHY ry:n kolmatta vuosikirjaa. Tämän vuosikirjan artikkelit sukeltavat syvälle suurlakon aikaisten tapahtumien ja 30-luvun Akateemisen Karjala-Seuran ja eteläsuomalaisen osakunnan yhteistoimintojen kautta nykyopiskelijoiden sitsilauluperinteeseen ja Kilroy-matkatoimiston historiaan.

Vuonna 2017 Suomi viettää itsenäisyytensä satavuotisjuhlaa. Lähtiessäni vuosikirjaa suunnittelemaan johtoajatukseni olikin suunnitella vuosikirja, joka – Vanhan ylioppilastalon seinässä olevaa *Isänmaa antoi toivoilleen* -tekstiä hieman muokaten – tutkii sitä, mitä ylioppilasliike on antanut vuorostaan isänmaalle. Toivonkin, että tämä vuosikirja olisi omalla pienellä tavallaan eräänlainen lahja satavuotiaalle isänmaalle.

Mielenkiintoisia lukuhetkiä toivottaen

Antti Björklund
päätoimittaja

SISÄLLYS

ARTIKKELIT

ESO ja AKS 1930-luvulla	1
Ylioppilaiden ja polyteekkarien suojakaartit vs. työväen kansalliskaarti vuoden 1905 suurlakossa	19
Ylioppilaan laulu osa 2: opiskelijalaulukeruun satoa	27

KIRJA-ARVIOT

Tarina, kuinka Kilroy valloitti Suomen ja maailman	29
--	----

KATSAUKSET

Hajatelmiä tiloista ja kirjoista: HYYHY:n muutto Uudelle ja kirjastotoiminnasta bibliografiahankkeeseen	33
Tietoikkuna: Kirjasto	40
Tietoikkuna: Bibliografia	41
Voiko näin todellakin jatkua?	43

ESO JA AKS 1930-LUVULLA

Ville Eerola

ESO, MAAKUNTA JA KAUPUNKI

Tässä artikkelissa käsittelen Eteläsuomalaisen osakunnan (ESO) ja Akateemisen Karjala-Seuran (AKS) suhdetta 1930-luvulla ja tuon suhteen vaikutusta ESO:n kotiseutusuhteeseen. Perustamisestaan lähtien ESO:n kotiseutusuhdetta on määrittänyt sen kahtalainen luonne. Koska ESO on rajautunut Uuteenmaahan, osakunnan kotiseutuun kuuluu toisaalta maakunta, toisaalta Helsinki.

Ylioppilaiden suhde Helsinkiin on historiallisesti ollut jossain määrin ongelmallinen, sillä 1800-luvun puolivälin snellmanilaisen herätyksen myötä osakunnille ja niiden nuorta sivistyneistöä edustaneille suomenkielisille ylioppilaille kehittyi tietoisuus kansallisesta identiteetistä, joka liittyi sivistyneistön suhteeseen nimenomaisesti maakuntien ”rahvaaseen”. Hyvän kuvauksen ylioppilaiden kansasuhteen murrosvaiheesta on antanut Arvid Järnefelt romaanissaan *Isänmaa* (1893). Romaanissa kuvataan päähenkilö Heikin vaiheita yliopistossa ylioppilasajasta aina väitöskirjan jälkeiseen

aikaan. Fennomaaninen hurmos tarttuu myös Heikkiin: ”Hyvät herrat! oli Heikki sanonut lopuksi, se Sampo, jota Kalevalan urhot olivat onnensa luojaksi turhaan tavoitelleet, jota maailman alusta alkaen on tavoiteltu ja haettu, se Sampo on nyt löydetty! Snellman on sen löytänyt! Se ei ole vaskea eikä kuparia; se ei ole kultaa eikä hopeaa! Se on – meidän rakkautemme kansaan!!!”¹

Kehitysvaihe oli siinä määrin merkittävä, että se jäi elämään pitkälle 1900-luvun puolelle ja oli esimerkiksi Jenny-Maia Alpirannan Ylioppilaslehdessä vuonna 1935 julkaistun kirjoituksen ”Ylioppilaat ja maaseutu” aatehistoriallinen tausta. Alpiranta korosti, että kansan parissa kiertävän ylioppilaan olisi opittava ”tuntemaan maaseudun psyyke” (kurs. Alpiranta), mikä tarkoitti muun muassa esitelmien ”kansanomaista” tyyliä tieteellisen sijaan, kartettava tupakkaa (etenkin naisten) ja oltava käytöksessään ja puheessaan harkittu. ”Tarkoitukseni on tähdentää sitä, että ylioppilaitten, ollessaan kansan parissa, tulisi syventyä kansan, suomalaisen kansan parhaiston, kauniiseen sieluun, jossa yhä vieläkin heijastaa kalevalainen eetillisuus, ja varoa, ettei loukkaisi sitä. Silloin työ menestyy ja luotu suhde lujittuu.”² (kurs. Alpiranta)

Fennomaaninen herätys kosketti myös ruotsinkielisen Nylands Nationin suomenkielistä vähemmistöä. Aikaa myöten osakunnan suomenkieliset järjestäytyivät Uusmaalaiseksi Ylioppilasyhdistykseksi maaliskuussa 1896. Yhdistyksen tavoite oli Uudenmaan suomenkielisen väestön sivistystason nostaminen ja sen toiminnan leimallisin piirre oli kansanvalistustyö, ja yhdistyksen 9-vuotisena toiminta-aikana pidettiinkin yli 2000 esitelmää ja luentoa pääasiassa maakunnassa.³

Uusmaalaisen Ylioppilasyhdistyksen pohjalta perustettiin Eteläsuomalainen osakunta vuonna 1905. Raja Ylioppilasyhdistyksestä osakuntaelämään siirryttäessä oli liukuva, kuten kummassakin johtohahmona toiminut Väinö Salmisen on todistanut: ”Ja lopuksi on tämä yhdistys ollut toveripiiri, josta kehittyi uusi suomalainen - ´Eteläsuomalainen osakunta´. Saatuaan sen

---

1 Järnefelt 1893/1983, 41.

2 Jenny-Maia Alpiranta: ”Ylioppilaat ja maaseutu”, Ylioppilaslehti 8/1935.

3 Uno Tuominen: ”Eteläsuomalainen osakunta 1905–1930”, Uusimaa 1/1930, 131

eleille nukkuikin yhdistys niin huomaamatta, ett' ei siitä julkisuudessa ole sanaakaan sittemmin hiiskuttu.”⁴ Vähää ennen uuden osakunnan perustamista opiskelemaan tullut Uunio Saalas, josta 1930-luvulla tuli ESO:n inspehtori, muisteli osakunnan perustamisvaihetta myöhemmin: ”Eteläsuomalaista Osakuntaa perustettaessa oli johtoaatteenä juuri lähinnä saada kiinteä yhteys maakuntaan, ja niissä pyrkimyksissä tulimme jatkamaan Uusmaalaisen Ylioppilasyhdistyksen aloittamaa työtä.”⁵ Tällä tavoin ESO jatkoi maakunnallista työtään ajan tyrskyävissä aallokoissa 1910-luvun loppuun asti milloin aktiivisemmin, milloin passiivisemmin. Ainoa Helsinkiin liittynyt toimi tältä ajalta oli WSOY:n aloitteesta osakunnan toimittama Helsinki-opas vuodelta 1908.⁶

1920-luvulla maakunnan ”monopoli” osakunnan kotiseutuna alkoi saada uusia piirteitä. Vuonna 1922 perustettiin oikeistoradikaali AKS, joka keskeisiltä osiltaan jatkoi snellmanilaista herätystä, että se tukeutui maaseudun ”rahvaaseen”. Risto Alapuron sanoin AKS:n edustamaan aatemaailmaan oli sisäänrakennettuna Helsinki-vastaisuus. AKS:aa hallitsi tukeutuminen viljelevään väestönosaan. Alapuro onkin nimittänyt AKS:n suhdetta talonpoikaiseen väestöön sen eri vaiheiden ”punaiseksi langaksi”.⁷

ESO taas oli jo maakunnallisen rajauksensa vuoksi pääkaupunkilaisosakunta, minkä lisäksi sen jäsenistöstä oli jo perustamisesta lähtien helsinkiläisiä merkittävästi. ESO:ssa syntyikin 1920-luvulla AKS-vastaisuuden ohella tarjottavana positiivinen ohjelma, joka tukeutui pääkaupunkilaisuuteen. Tämän ohjelman ainekset löytyivät kirjalliselta alueelta, ja sieltä erityisesti kansainväliseltä alueelta. Eteläsuomalaiset Elsa Enajärvi, Olavi Paavolainen ja Raoul af Hällström edustivat Ylioppilaslehdessä korkeatasoista kirjallisuus- ja filmikritiikkiä, joka oli tuolloin vielä uusinta uutta. Paavolaisen ohella urbaania maailmankatsomusta ajoi näkyvimmin toinen eteläsuomalainen, Mika Waltari.⁸

---

4 Väinö Salminen: ”Uusmaalainen Ylioppilasyhdistys”, Eteläsuomalaisten tervehdys kotiseudulle 1908, 56.

5 Pirkko Ihari: ”Professori Saalas muistelee...”, Eteläsuomalainen 5/1945, 5.

6 Eskola 2005, 112, 113.

7 Alapuro 1973, 3.

8 Klinge 1982, 235.

Esimerkkinä urbaanista ja kosmopoliittisesta maailmankatsomuksesta voidaan mainita Ylioppilaslehdessä ilmestynyt Waltarin runo ”Teräköydet”:

Ankkuri nostetaan,
hii-o-hei.
Ruskeat käsivarret,
hikiset seljät.
ratiseva ankkuriketju
ja väkevästä rinnoista kaikuva
raaka ja uhkaava laulu.
Kahvilaiva Rio de Janeiroon.
Tänä päivänä olen löytänyt sen,
kivilaiturien, raudan ja hiilenpölyn
keskeltä
pikajunien, jyskivien kiskojen ja lennätin lankojen sielun,
rautalaivojen ja heliseväin teräsköysien jumalan.

1920-luvulla AKS ei juurikaan saanut jalansijaa ESO:ssa. Vuosikymmenen lopulla seuraan oli liittynyt vain 40 eteläsuomalaista ja heistä valan vannonut 28, kun seuran jäsenluku oli ylittänyt jo tuhannen rajan.⁹

Tilanne kuitenkin muuttui 1930-luvulla, jolloin AKS:n vaikutusvalta ESO:ssa kasvoi huomattavasti merkittävämmäksi kuin mitä se oli 1920-luvulla ollut.¹⁰ Kasvanut vaikutusvalta näkyi muun muassa siinä, että vuonna 1929 ESO sai ensimmäinen AKS:läisen kuraattorinsa, Lauri Ahon (virassa vuosina 1929–1932). 1930-luvun kuraattoreista fil. kand Esa Kaitila (1936–1937) ja maisteri kai von Fieandt (1938–1941) olivat myös AKS:n jäseniä. Samoin lähes kaikki osakunnan 1930-luvun isännät olivat AKS:n jäseniä.¹¹

Seuraavassa tarkastelen sitä, mitä AKS:n kasvanut vaikutusvalta ESO:ssa merkitsi osakunnan kotiseutusuhteen kannalta. Lisäsi tarkastelen sitä, miten ajatus kansainvälisyydestä kulki osana helsinkiläisyyttä.

---

9 Eskola 2005, 168.

10 Eskola 2005, 203–206.

11 Eskola 2005, 203, 204.

AKS JA UUSMAALAISUUDEN UUSI NOUSU

ESO täytti 30 vuotta vuonna 1930. Tällöin ilmestyi kuraattori Ahon päätoimittamana juhla-julkaisu Uusimaa I. Teoksen esipuheessa Aho totesi Uusimaa I:n olevan jatkoa jo vuonna 1908 julkaistulle albumille Eteläsuomalaisien tervehdys kotiseudulleen I. Aho totesi, että aiempi albumi oli sisältönsä puolesta ”vahvasti maakunnallinen” ja katsoi, että Uusimaa I jatkoj aloitettua sarjaa, vaikka samalla olikin katsottu sopivaksi vaihtaa sen nimeä.¹² Tällä tavoin eteläsuomalainen kotiseutu rajautui urbaanin 1920-luvun jälkeen maakunnallisesti, Uuteenmaahan.

Uusimaa I oli oodi maakunnallisille asioille. Helsinki tai helsinkiläisyys ei saanut julkaisussa osakseen juuri minkäänlaista huomiota lyhyitä mainintoja lukuun ottamatta. Helsinkiläisedustuksen oli nimittäin havaittu vievän huomion pois Uudestamaasta: ”Eteläsuomalaisen osakunnan muodostumista kaikkia jäseniä yhdistäväksi toveripiiriksi on - - ollut omiaan estämään osakunnan heterogeeninen kokoonpano: toisaalta valtava helsinkiläis-ylioppilaitten enemmistö, toisaalta pieni vähemmistö maaseutuylioppilaita. Luonnollista on, että osakunnan toverielämä näissä oloissa on saanut ylivoimaisesti pääkaupunkilaisen leiman, jolle uusmaalainen maakuntaväri on ollut vierasta. Tässä ilmenevä epäkohta on jo selvästi tunnettu osakunnan alkuvuosilta.”¹³

Kaikkein selvimmin maakuntalaisuutta julkaisussa edusti albumin avaava runo ”Minä rakastan tätä maata”, jonka oli kirjoittanut tuore filosofian maisteri Mika Waltari. Waltari oli kirjoitellut Ylioppilaslehteen vain muutama vuosi aikaisemmin hyvin urbaaneja tekstejä, mutta nyt asetelma muuttui. Waltarin teksti ilmestyi sittemmin hänen armeijakuvauksessaan Siellä missä miehiä tehdään (1931).

Painokkuutta Waltarin runomuotoon asetellulle tekstille antaa sen sijainti julkaisun alussa, sen osakseen saama kuvitus ja se, että se julkaistiin vielä uudelleen, lyhennettynä Ylioppilaslehden ESO-numerossa vuonna 1935.

---

12 Esipuhe teoksessa Uusimaa I/1930, 5.

13 Tuominen Uno: ”Eteläsuomalainen Osakunta 1905–1930” julkaisussa Uusi maa I/1930, 177.

Waltari aloitti runonsa: ”Minä rakastan tätä maata, – tätä harmaata, matalaa/ maata, – tätä murheellista ja kaunista maata,/ tätä elävää ja toivotonta maata.” Seuraavassa säkeistössä runo liikkuu merellisiin maisemiin kuitenkin tarttumatta siihen, mitä meren äärellä on. Runon puhuja rakastaa maansa ”meren saartamaa,/ autiota maata, missä lokit kirkuvat ja kuolleet/ simpukankuoret hautautuvat merentuoksuvaan/ ruohon, – missä merimäntyjen sitkeät juuret/ syöpyvät punaiseen kallioon.” Runon puhuja palaa maan kamaralle tunkeutuen syvälle sen maakuntiin: ”Minä rakastan tätä maata, – sen kevään hohtavaa kaipausta, koivujen punerrusta, savikuoppien ja nuoren mullan tuoksua. Sen kesän haurasta, väkevää ihanuutta, mesiangervoja ojanpenkerellä, silkinpehmeättä, kuollutta myyrää poljetulla tiellä. Valkeita, kuultavia öitä, – lehdokit avautuvat yöhön, suovesi kiiltää himmeänä, pursujen tuoksussa on huumaava unohdus, arat, pakenevat linnut havahtuvat huomenkoiton kasteenraikkauteen.”¹⁴

Runo jatkuu tällä tavoin vielä kolmen säkeistön verran, kuvaillen harjujen vihreyteen avautuvia järviä, suurella nummella humisevaa valkeaa maantietä, havutuoksuvaan kuusimetsän ylevää, synkkämielistä rauhaa, raskaana harmaaseen multaan vuotavaa sadetta. Runo loppuu seuraavasti:
Minä rakastan tätä maata, – sen sielu, – sen harmaa ja punainen sielu, sen murheellinen, kaihomielinen sielu, sen primitiivinen, väkevä sielu, – on myös minun sieluni, – sinun ja minun, – meidän kaikkien sielumme.¹⁵

Waltarin kaksi tekstiä 1920- ja 1930-luvuilta illustroivat tapahtunutta muutosta. Teokseen osakunnan pinoishistoriikin kirjoittanut osakuntalainen Tuominen toteaa osakuntalaisten maakuntaharrastuksiin viitaten: ”Nämä ovat toimintamuotoja, joita ei vielä ole lupa peittää historian hämärään. Niillä on tulevaisuus. Ja kun nekin kerran aikansa elettyään siirtyvät menneisyyteen, on varmaa, että kuitenkin yksi säilyy: läheinen suhde Uudenmaan suomalaisen kansan ja sen ylioppilaitten välillä.”¹⁶

---

14 Mika Waltari: ”Minä rakastan tätä maata”, Uusimaa I/1930, 11.

15 Mika Waltari: ”Minä rakastan tätä maata”, Uusimaa I/1930, 9, 10.

16 Tuominen Uno: ”Eteläsuomalainen Osakunta 1905–1930”, Uusimaa I/1930, 209.

UUSMAALAISTA KOTISEUTUTYÖTÄ

1920-luku oli ESO:n kotiseututyön kannalta ollut hyvinkin passiivista aikaa, sillä esimerkiksi suomalaisten kansakoulujen olot oli järjestetty sen verran hyvälle tasolle, ettei osakuntalaisten suorittamalle työlle enää ollut vastaavaanlaista tilausta. Kotiseuduntutkimustoiminta oli koko 1920-luvun ”kokonaan pysähdyksissä”.¹⁷ Kuitenkin 1930-luvulle tultaessa tässäkin asiassa tapahtui muutos, ja maakuntaan suuntautunut kotiseutuharrastus osoitti virkoamisen merkkejä. Aho kuraattorikauden keskeisiä pyrkimyksiä olikin juuri maakuntatyö, kuten myöhemmin todistettiin.¹⁸

Kotiseuduntutkimus virisi eloon kevätlukukaudella 1930. Ensimmäisenä osoituksena uudesta kiinnostuksesta oli kesällä 1930 tehty retki Aleksis Kiven kotipitäjään Nurmijärvelle. Retkestä on myöhemmin todettu, että se ”tehtiin tavallaan ´opintomatkana´ kokonaan osakunnan omilla varoilla tulevia suurisuuntaisempia retkiä ajatellen”.¹⁹

Seuraavana kesänä tehtiin 12 hengen voimin kolmen viikon matka Elias Lönrotin kotipitäjään vanhaan Sammatin kappeliseurakuntaan. Osakunta oli saanut tukea matkaan muun muassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta. Retken tuloksina saatu kansanrunous ja muu kansantietous julkaistiin Kotiseudun erikoisnumerossa vuonna 1932. Kesällä 1932 ei taloudellisista syistä johtuen katsottu voitavan tehdä varsinaista tutkimusretkeä, mutta retken sijaan annettiin kahdelle osakuntalaiselle, Eino Kauppiselle ja Tauno Renlundille, stipendi kansanrunouden keräämiseksi eri puolilla osakunnan maakuntalaista aluetta.²⁰

---

17 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 227, 228.

18 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 208.

19 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 227, 228.

20 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 228.

Erityisen mielenkiintoinen oli kesällä 1933 Nurmijärvelle tehty täydennystutkimusretki. Tämän retken toteutumiseen on todettu vaikuttaneen ”ratkaisevasti” osakuntaan tuolloin perustetun Uusimaa-kerhon perustaminen. Jo 13.10.1931 pidetyssä kokouksessaan kotiseuduntutkimustoimikunta oli pitänyt tarpeellisenä perustaa erityisen Uusimaa-kerhon perustamista. Kerhon tarkoituksena oli kotiseututyön saattaminen laajemmalle pohjalle.²¹

Nurmijärven-retkeä varten puolisentoista vuotta myöhemmin kerho saatiinkin perustettua. Retkeä johtivat maisteri Ruben Nirvi ja Kai von Fieandt, joka oli ollut pohtimassa kerhon perustamista.²² Erityisesti von Fieandt – sittemmin siis toinen AKS:läinen kuraattori – oli innokas kotiseututyön tekijä. Hän toimi osakunnan kotiseuduntutkimussihteerinä lukuvuonna 1932–1933 ja oli keskeisesti vaikuttamassa siihen, että kevätlukukaudella 1933 perustettiin osakuntien yhteinen kotiseuduntutkimusvaliokunta alan toiminnan yhteiselimeksi.²³

Retken tuloksia esiteltiin laajasti seuraavana vuonna ilmestyneessä Uusimaa II-julkaisussa. Retken tarkoituksena oli suorittaa ”antropologisia tutkimuksia” Nurmijärven pitäjän asukkaista, kuten julkaistun selvityksen otsikkokin kuului. Selvityksen kirjoittaneen Onni Salmisen mukaan tutkimuksen tarkoituksena oli täydentää Suomalaisen Tiedeakatemian aloitteesta vuodesta 1924 eri puolilla Suomea tehtyjä antropologisia tutkimuksia, joiden tarkoituksena oli ”selvittää ruumiinrakenteen eroavaisuuksia eri roduilla sekä määrittellä suomalaisen rotuominaisuudet kokonaisuudessaan”. Tutkimustuloksiksi saatiin asukkaiden kalloja mittaamalla, että Nurmijärven asukkaat olivat ”keskikalloisia”, samoin kuin hämäläiset ja ruotsalaiset – Itä- ja Pohjois-Suomen asukkaat sen sijaan olivat ”lyhytkalloisia”.²⁴

Käytännössä osakunnan kotiseutu oli AKS:läisittäin värittyä. Osakunnan kotiseutusihteerin ja kotiseuduntutkimustoimikuntaa johtanut sekä aikaisem-

21 Kotiseuduntutkimustoimikunnan kokous 13.10.1931. ESO: Hbc 15.

22 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 228.

23 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 227, 231.

24 Onni Salminen: ”Antropologisia tutkimuksia Nurmijärven pitäjän asukkaisista”. Uusimaa II/1934, 196.

min Uudenmaan Nuorisoseuran opintosihteerinä toiminut maisteri Oma Mäkikossa kirjoitti osakunnan kotiseuduntutkimuksen päämääristä lehtisessä ”Kotiseuduntutkimustyötä Eteläsuomalaisessa Osakunnassa v. 1935–1936”, jossa hän kysyi: ”Mikä on kotiseuduntutkijain kohde?” ja vastasi: ”Tämä pieni maakuntamme aluksi. Mutta maakuntamme kulkee tie polkuja pitkin ja vain vaivoin valtatieitä. Samoin on myöskin isänmaa, jonne lopullinen päämäärämme – maakunnan kautta – on. Ja jos oikein olet talosi tuntenut, sen pihamaan vaalinut, vasta silloin sinun on lupa avata porttisi laajemmille sijoille. Ja edelleen, isänmaastasi vielä suuremmille, Suur-Suomehen, unelmiemme maahan. - - Suomi suureksi -tunnuslausein voidaan tehdä työtä myöskin pieniä ojapuita kulkien, soiden ylitse palikkateitä. Mutta mikään isänmaa ei hengitä vapautta, ellei sen jokainen osa sitä tee. Ja ennen ei sen osaset itseään isänmaan tekijöiksi tunne, ennen kuin niiden jäsenet tuntevat osasen omakseen. Osanen isänmaassa, se on maakunta. Ja kotiseuduntutkimustyö, se on sitä työtä tekevän osalta maakunnallisen tietoisuuden tunnustamista.”²⁵

ESO JA ALEKSIS KIVI

ESO:n uusmaalainen kotiseututyö kanavoitui 1930-luvulla suurelta osin Aleksis Kiven ympärille, mikä sai selvimmän ilmauksensa Uusimaa II:ssa. Tällä kertaa teoksen maakunnallinen luonne oli edellistä kertaa selvempi, sillä teos oli osakunnan kotiseuduntutkimustoimikunnan toimittama ja von Fieandtin päätoimittama. Von Fieandt kirjoitti julkaisun esipuheen. Uusimaa II julkaistiin Kiven syntymän satavuotisjuhlavuonna, mihin viitaten von Fieandt totesi kirjoituksensa aluksi: ”Sarjan alkuperäinen tarkoitus, uusmaalaisen maakuntahengen herättäminen ja vaaliminen, oikeuttaa juuri parhaiten synnyttämään tradition, jonka mukaan jokaisen uuden osan ilmestyminen tapahtuu jonkin huomattavan uusmaalaisen kulttuuritapahtuman merkeissä.” Kun ensimmäinen osa oli ilmestynyt osakunnan juhlavuonna, liittyi uusi juhla vielä selkeämmin maakuntaan, mistä von Fieandt kirjoitti: ”Uusimaa I oli sisällöltään ensi sijassa kaunokirjallinen, osakunnan historiaa ja eri harrastusaloja esittelevä, kun taas tästä teoksesta on pyritty muodostamaan uusmaalaisen kansanelämän (kurs. K. F.) mahdollisimman täydellinen kuvaus.”²⁶

---

25 Oma Mäkikossa: ”Kotiseuduntutkimustyötä Eteläsuomalaisessa Osakunnassa v. 1935–1936.” ESO. Hbc 15. 5.

26 Kai von Fieandt: Esipuhe teoksessa Uusimaa II/1934, 5.

Inspehtori Krohn saattoi syystä ilmaista tyytyväisyytensä Kiven 100-vuotisjuhlien aikana osakuntalaisten osoittaman maakuntaharrastuksen johdosta.²⁷ Tällöin perustettiin myös osakunnan Aleksis Kivi -rahasto. Lähtölaukauksena toimi osakunnan lokakuun 1934 lopussa asettama toimikunta rahaston sääntöehdotuksen laatimista varten.²⁸

HELSINKI-KERHO, ”LIBERAALIEN POLIITTINEN SAVUVERHO”

Vuotta myöhemmin Uusimaa II:n jälkeen ESO täytti 30 vuotta. Juhlan kunniaksi julkaistiin syksyllä Ylioppilaslehden ESO-numero. Osakunnan inspehtori Uunio Sailas aloitti pääkirjoituksensa ”Eteläsuomalaisten maakunnallisista harrastuksista” hyvin maakunnallisesta näkökulmasta. Ylioppilaiden ja kansakoulujen välisen yhteisymmärryksen Saalas laski sitäkin tärkeämmäksi suhteessa työn kasvattamiin ja henkisesti kohottamiin ylioppilaisiin, jotka ”ovat saaneet nähdä, miten täällä Helsingin liepeillä – huolimatta kaikista vaikeuksista, huolimatta monista synkistä varjoista, jotka juuri täältä pääkaupungista käsin mustina lankeavat ympäristöön – elää suomalainen kansa, joka tahtoo ja joka voi menestyä.”²⁹

Helsinkiläisyydelle omistettiin nyt oma artikkelinsa. Asiasta oli lehdessä sinänsä kuvaavasti nimetty artikkeli ”Jotakin Helsingistä ja helsinkiläisyydestä”, jossa kiinnitettiin huomiota siihen, että suurin osa osakunnan jäsenistä oli helsinkiläisiä, sekä siihen, että tuo piirre erotti heidät muista ylioppilaista: ”Meistä, joiden osakuntanauhan värit ovat valkoinen ja oranssi, on ylivoimaisesti suurin osa helsinkiläisiä. Jokaisen Helsingissä kasvaneen mielikuvavarastoon, olkoonpa hänen lapsuutensa leikkikenttinä olleet Vallilan metsiköt, Hermannin kujat, Suruttomain kalliit, Kruununhaan pihamaat, Katajanokan laiturit, Rööperin korttelit, Kaivopuiston vallit tai Töölön asfaltit, ovat jo lapsena kuuluneet sellaiset asiat kuin katu, kivimuuri, raitiovaunu, liikennepoliisi ja jäätelökauppias. Tämä seikka meidät Helsingin lapset varmaan ratkaisevasti erottaakin maaseudulla ja pikkukaupungeissa kasvaneista opiskelutovereistamme.”³⁰

---

27 Osakunnan kokous 15.10.1934. ESO: Ca 29.

28 Osakunnan kokous 22.10.1934. ESO: Ca 29.

29 Uunio Saalas: ”Eteläsuomalaisten maakunnallisista harrastuksista, Ylioppi laslehti 15B/1935.

30 ”Jotakin Helsingistä ja helsinkiläisyydestä”, Ylioppilaslehti 15 B/ 1935, 11.

Kirjoittaja jatkoi, että Helsinki ei kuitenkaan ”ainakaan toistaiseksi, luojan kiitos, ole mikään pilvenpiirtäjien viidakko, jossa syvät katu-kanjonit luikertelevat, mutta sen elämänsykkeessä on jotakin Uuden Maailman suurten miljoonakaupunkien kuluttavasta hermojännityksestä ja tappavasta kiireestä”. ”Oikea helsinkiläinen” ei ylistänyt kotikaupunkiaan ”sellaisessa intohimoisessa äänensävyssä kuin esim. turkulainen, viipurilainen ja oululainen” – seikka, jonka kirjoittaja laski suurpiirteisyyttä niin, ettei hän ”ihmettele mitään eikä hurmaannu mihinkään”.³¹ Merkittävää tekstissä oli se, mitä kirjoittaja seuraavaksi sanoi: ”Me helsinkiläislioppilaat voisimme kuitenkin hiukan enemmän kuin tähän asti tehostaa helsinkiläisyyttä sekä vaalia vanhoja ja luoda uusia Helsinki-traditioita.”³²

Vaikka helsinkiläisyyttä ei julkaisussa enempää käsiteltykään, oli artikkeli merkki helsinkiläisyyden heräämisestä. Vain paria kuukautta myöhemmin samana vuonna 1935 osakunnalla järjestäytyi erityinen Helsinki-kerho. Kerhon perustava kokous pidettiin marraskuussa 1935, ja ajatus kerhon perustamisesta oli ilmeisesti syntynyt vähän aikaisemmin perustettujen Helsinki-Seuran ja Helsingin Historyyhdistyksen myötä. Osakunta olikin ollut jälkimmäisen perustajajäsenenä edellisvuonna.³³

Perustavassa kokouksessa oli läsnä 14 osakuntalaista. Toiminta lähti nopeasti käyntiin, ja kerho järjesti joka toinen torstai jäsentenkeskeisiä illanviettoja, joissa taiteellisen ohjelmaan lisäksi kuultiin esitelmiä muun muassa Helsingin historiasta ja kunnallishallinnosta sekä Helsinki-aiheisia pakinoita. Illanviettoihin osallistui 30–60 kerholaista. Joka toinen sunnuntai kerho teki retkeilyjä, joiden tarkoituksena oli tutustuttaa kerholaisia Helsinkiin ja varsinkin sen huomattavimpiin nähtävyyksiin. Helsinki-Seuran järjestämän Helsinki-viikon aikana maaliskuussa 1936 parikymmentä kerholaista toimi lisäksi oppaina Yleisradion talossa, Helsingin kaupunginmuseossa ja Ritarihuoneessa. Lisäksi Helsinki-kerho harjoitti kotiseuduntutkimusta keräämällä vanhoja Helsinki-kuvia sekä valokuvaamalla vanhoja helsinkiläisiä rakennuksia.³⁴

---

31 ”Jotakin Helsingistä ja helsinkiläisyydestä”, Ylioppilaslehti 15 B/ 1935, 11.

32 ”Jotakin Helsingistä ja helsinkiläisyydestä”, Ylioppilaslehti 15 B/ 1935, 11.

33 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 252.

34 Osakuntalainen Nieminen Helsinki-kerhon toiminnasta lukuvuonna 1935–

Helsinki-kerhon perustamisessa oli kaikesta päätellen kyse vastatoimesta vain vähän aikaisemmin järjestäytyneelle AKS:läisesti värittyneelle Uusimaa-harrastukselle. Esko Saarinen, osakunnan aktiivi 1930-luvulta, muisteli kerhoa myöhemmin näin: ”Joskus 30-luvulla toimi kunnassa Helsinki-kerho. Varsinaisesti se ei oikeastaan ollut pelkkä kotikaupunkipoppoo. Kerho perustettiin näet poliittiseksi savuverhoksi niille liberaaleille kuntalaisille, joita eivät houkutelleet lapualaisten eikä aakooässäläisten hommat. Jossakin määrin kerho toimi myös Helsinki-aatteen parissa.”³⁵ Kuvaan sopi Ylioppilaslehden ESO-juhlanumeron maininta helsinkiläisistä ihmisiä, jotka eivät ”hurmaannu mihinkään”.³⁶

Vaikka ESO:lla oli jo 1920-luvulla kirjoiteltu Waltarin ja Paavolaisen johdolla urbaania runoutta, kysymys siitä, voisiko Helsinki olla ESO:laista kotiseutua, ei ollut aikaisemmin noussut esiin – kotiseutu oli merkkinnyt käytännössä samaa kuin Uusimaa. Huhtikuussa 1936 kuitenkin todettiin osakunnan kokouksessa, että Helsinki-kerho pyysi saada valtuuksia suorittaa kansanvalistustyötä Helsingissä. Asiasta käytiin pöytäkirjan mukaan ”vilkas keskustelu”. Osakuntalainen Tauno Sariola ehdotti, että perustettaisiin erityinen apulaiskansanvalistussihteerin virka, jonka viran haltija hoitaisi Helsingissä suoritettavan kansanvalistustyön. Ehdotusta kannatettiin, joten asiasta äänestettiin. Seuranneessa äänestyksessä Sariolan ehdotus sai 40 ääntä 31 osakuntalaisen ollessa sillä kannalla, että Helsingissä tehtävä kansanvalistustyö olisi jätettävä Helsinki-kerholle. Samalla kansanvalistustyö, ylioppilaiden kansaan kohdistuneen sivistysprojektin keihäänkärki, jäi Helsinki-kerhon ulkopuolelle. Huomionarvoista kuitenkin on, että suuri osa äänestäneistä olisi sallinut kansanvalistustyön Helsingissä Helsinki-kerhon vastuulle.³⁷

KANSAINVÄLISYYTTÄ

1920-luvulla oli urbaaneissa kirjoitteluissa ollut selkeä kosmopoliittisuuden komponentti, ja nyt sama kuvio toistui, tosin aikaisempaa konkreettisemmin. Helsinki-kerhon perustaminen nimittäin johti lähes heti uuden kerhon perus-

-
1936. Päiväämätön. ESO: Hbc 33.
- 35 Esko Saarinen: ”Stadilaisten päivä”, *Eteläsuomalainen* 3/1965, 35.
- 36 *Ylioppilaslehti* 15 B/ 1935, 11.
- 37 Osakunnan kokous 6.4.1936. ESO:Ca 30.

tamiseen, kun sen piirissä syntyi ajatus uudesta kerhosta. Maaliskuussa 1936 eli nelisen kuukautta Helsinki-kerhon jälkeen syntyi Uusien Kielten Kerho.³⁸

Säilyneissä lähteissä syntyvaiheista on tosin vain sangen epämääräisiä viittauksia kerhon syntyvaiheisiin. Esimerkiksi tällä tavoin uuden kerhon synnystä kerrotaan Uusien Kielten Kerhon ensimmäisen toimintavuoden toimintakertomuksessa: ”Erään Helsinki-kerhossa pidetyn alustuksen pohjalta syntyi osakuntalaispiireissä ajatus englanninkielen harrastajain kerhon perustamisesta osakuntaan.”³⁹ Alustus ei valitettavasti ole säilynyt.

Alustus kuitenkin ilmeisesti käsitteli sitä, mistä osakuntalainen Arvo Ääri puhui osakunnan kokouksessa 9.3.1935. Hän perusteli uuden kerhon syntymistä ”viitaten m.m. siihen epäkohtaan, että ulkomaalaiset matkailijat Suomessa saavat suomalaisten ylioppilaiden kielitaidottomuuden takia ruotsinkielisiä oppaita, jotka heille selvittelevät täkäläisiä olosuhteita ja varsinkin kielikysymystä omalta subjektiiviselta kannaltaan, minkä johdosta ulkomaiden lehdistössä tavan takaa esiintyy Suomea ja suomalaisia vähemmän mairittelevia lausuntoja”⁴⁰. Kokous kannatti aloitetta, mutta kuraattori Kaitila ehdotti useiden kannattamana, että myös saksan kieli otettaisiin mukaan kerhoon. Tätä asiaa käsittelemään päätettiin erikseen kutsua osakuntalaiskokous.⁴¹ Pidetyssä kokouksessa, johon osallistui lähes 50 osakuntalaista, päätettiin Äärin alustuksen jälkeen yksimielisesti perustaa uusi kerho. Tämän jälkeen pidettiin viikon väliajoin neljä uutta kokousta, joiden aikana kerhon toiminta jakautui kahtia yleiskerhoon sekä erikoiskerhoin ”English Clubiin” ja ”Deutscher Clubiin”.⁴²

---

38 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 254

39 Katsaus ”Uusien Kielten Kerhon” toimintaan lukuvuonna 1935–1936. ESO:Hbc 25.

40 Katsaus ”Uusien Kielten Kerhon” toimintaan lukuvuonna 1935–1936. ESO:Hbc 25.

41 Katsaus ”Uusien Kielten Kerhon” toimintaan lukuvuonna 1935–1936. ESO:Hbc 25.

42 Katsaus ”Uusien Kielten Kerhon” toimintaan lukuvuonna 1935–1936. ESO:Hbc 25.

Uusien Kielten Kerhoon liittyi ylioppilaita kaikista tiedekunnista pelkkien kielten opiskelijoiden sijaan niin, että kerhon jäsenmäärä kohosi pian peräti toiselle sadalle.⁴³ Kerho oli nimensä veroinen siinä mielessä, että se keskittyi 1930-luvulla melko tiukasti kielten opiskelun ympärille. Ensimmäisissä hyväksytyissä säännöissään oli Uusien Kielten Kerhon tarkoituksesta todettu: ”Kerhon nimi on Eteläsuomalaisen Osakunnan Uusien Kielten Kerho, ja sen tarkoitus on kieltenharrastuksen levittäminen ja edistäminen osakunnan piirissä.”⁴⁴

Ensimmäisenä keväänään yleiskerho toimi lisäksi olympialaishankkeen hyväksi. Huhtikuun lopussa 1936 pidetyssä ylimääräisessä kokouksessa osakuntalainen Timonen selosti Hämmäläis-Osakunnan Retkeilijäin alullepanemaa suunnitelmaa ”laajakantoisen propagandan” aloittamisesta vuoden 1940 kesäolympialaisten saamiseksi Suomeen ja ”sen yhteydessä suoritettavaa matkailupropagandaa maamme hyväksi.”⁴⁵

Anomuksessaan osakunnan taloustoimikunnalle 3000 markan suuruisesta määrärahasta maaliskuussa 1939 Uusien Kielten Kerhon ensimmäisten kolmen-neljän vuoden toiminnan suuntaviivat tulevat hyvin esille. Ensimmäisenä perusteena kohonneelle määrärahalle oli, että kerhon toiminta oli edelleen vilkastunut, minkä myötä menojakin oli enemmän – kielikurssien vetäjille kun maksettiin palkkioita. Toisekseen Suomelle myönnettyjen olympialaisten läheneminen aiheutti ”erittäin kiivaan kieltenopiskelun”, joka tarkoitti ”n.s. ´olympiasanastoa´, jotta kerhon jäsenet tulisivat kykeneviksi palvelemaan olympialaisten aikana oppaina, tulkkeina y.m.s”. Kolmanneksi oli edellisiin liittyen tehty sanakirjahankintoja, jotka olivat muiden osakuntalaisten käytettävissä.⁴⁶

---

43 Armas Nieminen: Eteläsuomalainen osakunta 1930–1945”, Uusimaa III/1945, 254

44 Eteläsuomalaisen osakunnan Uusien Kielten Kerhon säännöt 4.4.1936. ESO:Hbc 25.

45 Uusien Kielten Kerhon ylimääräinen kokous 23.4.1936. ESO:Hbc 25.

46 Uusien Kielten Kerhon määräraha-anomus osakunnan taloustoimikunnalle 20.3.1939. ESO:Hbc 25.

UUSI UUSIMAA-KERHO

Helsinki-harrastuksen järjestäytymistä seurasi uusi vastareaktio: 1930-luvun lopulla syntyi uusi Uusimaa-kerho. Syntyneen kerhon luonne kuitenkin oli aivan erilainen kuin vuosikymmenen alussa syntyneen kerhon. Asiaan vaikutti se, että 1930-luvulla maakunnasta tulevat ylioppilaat jäivät selvään vähemmistöön osakunnassa samalla kun helsinkiläisedustuksella oli ”ehdoton ylivoima”.⁴⁷

Marraskuun loppupuolella vuonna 1938 osakunnan maakuntaylioppilaiden pystyttämä toimikunta painatti ja jakoi 160 kappaletta lehtistä, jossa maakunnasta olevia osakuntalaisia houkuteltiin osakunnalle 25.11. Kyseessä oli uuden Uusimaa-kerhon perustaminen vuonna 1931 perustetun tilalle. Lehtisessä todettiin osakunnan ilmapiiriin olevan maakuntajäsenelle vieras. Maakuntaylioppilaiden mielestä osakunnassa oltiin unohdettu, että ”Uusimaa on oma erityinen maakunta, eikä vain epämääräinen alue ruotsalaisseutujen ja muiden maakuntien välissä. Meidän kunniamme vaatii maakuntahengen kohentamista.”⁴⁸

Kokoukseen, johon saapui 38 osakuntalaista, perustettiin Uusimaa-kerho aikaisemmin toiminnassa olleen Uusimaa-kerhon sääntöjen pohjalle vähäisin muutoksin. Keväällä 1939 kerhon jäsenmäärä oli jo 63.⁴⁹ Perustetun Uusimaa-kerhon uusiutunut luonne ilmeni myös sen säännöissä, joissa todettiin kerholla olevan kolmenlaisia tehtäviä, joista ensimmäinen oli ”saattaa Uudeltamaalta kotoisin olevia osakuntalaisia läheisempään yhteistoimintaan”, toinen kehittää maakunnallisia harrastuksia ja kolmas tehdä erilaisia aloitteita käytännön maakuntatyössä.⁵⁰

Kaikesta päätellen kyse oli vastatoimesta helsinkiläisten osoittamalle toimeliaisuudelle. Kun Uusimaa-kerhon järjestäytymisestä uutisoitiin Eteläsuomalaisessa, mainittiin heti alkajaisiksi: ”Osakuntamme ei kuitenkaan ole syytä olla huolissaan tästä maakuntajäsenten osoittamasta virkeästä toiminnasta, sillä he eivät mitenkään pyri hajoittavaan toimintaan, vaan heidän vaatimat-

---

47 Mika Waltari: ”Minä rakastan tätä maata”, Uusimaa I/1930, 9, 10.

48 ESO:n maakuntaylioppilaiden lehtinen 21.11.1938. ESO: Hbc 16.

49 Uusimaa-kerhon toimintakertomus lukuvuodelta 1938–1939. ESO: Hbc 16.

50 Uusimaa-kerhon säännöt vuodelta 1938 1931. ESO: Hbc 16.

tomana tarkoituksensa on koota maakuntaa läheisesti harrastavat jäsenet aktiivisesti Osakunnassa toimivaksi Uusimaakerhoksi.”⁵¹

Kerho muodosti oman, tiiviin yhteisönsä omine harrastuksineen. Kerhon toiminta oli omine harrastuksineen suhteellisen sisäänpäin kääntynyttä – tai, kuten toimintakertomuksessa todettiin, ”osakunnan piirissä tapahtunut toiminta oli pääasiassa omakeskeistä”.⁵² Alusta asti retkeily ja urheilu olivat keskeinen osa kerhon toimintaa niiden viedessä esimerkiksi 450 markkaa syyskauden 1940 750 markan budjetista.⁵³ Kerhon jäsenet osallistuivat toimintakertomuksen sanoin ”varsin runsaslukuisina” muun muassa koripallo- ja ampumakilpailuihin. Ampumakilpailu oli erityisen tärkeässä asemassa, sillä ammunna suoritettiin kerhon sisäinen jäsenkilpailu omine palkintoineen.⁵⁴ Erityisesti ammunnan harrastaminen ja vieläpä siinä kilpaileminen kuvasti maakuntaylioppilaiden ”omakeskeistä” asemaa helsinkiläistyneeseen osakuntaan, sillä ne eivät olleet missään muussa kontekstissa suosittuja ESO:lla, samoin kuin ei suojeluskuntatoimintakaan, johon ampumaurheilu tiiviisti liittyi.

LOPUKSI

AKS:n vaikutusvallan kasvettua 1930-luvulla ESO:ssa osakunnan kotiseudun kaksi komponenttia, maakuntalainen Uusimaa ja Helsinki, joutuivat törmäyslinjalle. Osakunnan AKS:läisenä kuraattorina vuosina 1936–1937 toiminut Esa Kaitila muistelikin myöhemmin, että osakunnan aatteellis-poliittisella näyttämö oli 1930-luvulla kaiken kaikkiaan monipuolinen: oli AKS-ryhmä, kansanvaltaiset ylioppilaat, oikeistoylioppilaat, vapaamieliset ylioppilaat ja ”monet muut”.⁵⁵ Juuri 1930-luvun alkuvuosina osakunnan toiminta kasvoi Kaitilan mukaan ”voimakkaammaksi ja monipuolisemmaksi kuin missään muussa osakunnassa” (kurs. Kaitilan). Toiminnan vilkkauteen liittyi Kaitilan mukaan poliittinen aktiivisuus: ”Luonteenomaista juuri meidän osakunnallemme oli, että siellä aina jotakin ´tapahtui´ ja että ´henkien taistelu´ ei koskaan lakannut.”⁵⁶

---

51 ”Uusimaaharrastus elpymässä”, Eteläsuomalainen 12/1938, 1.

52 Uusimaa-kerhon toimintakertomus lukuvuodelta 1938–1939. ESO: Hbc 16.

53 Uusimaa-kerhon toimintasuunnitelma syksyille 1940. ESO: Hbc 16.

54 Uusimaa-kerhon toimintakertomus lukuvuodelta 1938–1939. ESO: Hbc 16.

55 Eteläsuomalainen 1/1953, 8.

56 Eteläsuomalainen 1/1953, 8.

Ajan toinen aktiivi, osakuntalainen Arvo Ääri muisteli samaan aikaan:
”Meidän osakunnassamme muodostettiin ryhmä vapaamielisistä ylioppilaista, joka suurenkin ylivoiman edessä jatkoi vaali- ja kokoustoimintaansa. - - Täten osakuntamme kokouksista muodostui usein vilkkaita keskustelutilaisuuksia, samoin kaikista vaaleista mielenkiintoisia, vaikka tulos olikin melkein aina etukäteen tiedossa.”⁵⁷ Äärin todistus on hyvä esimerkki siitä, ettei helsinkiläisten määrällinen ylivoima osakunnan koko jäsenistöstä välttämättä tarkoittanut ylivoimaa aktiivisissa jäsenissä. Siinä missä AKS:läiset olivat yleensä ottaen aktiivisia ylioppilaspolitiikassa ja -elämässä, Helsingistä tulevilla asianlaita oli päinvastoin.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Eteläsuomalaisen osakunnan arkisto. Kansalliskirjaston erikoiskokoelmat.

Lehdet

Eteläsuomalainen.

Kaunokirjallisuus

Järnefelt Arvid 1893/1983: Isänmaa. WSOY, Helsinki.

Alkuperäiskirjallisuus

Eteläsuomalaisten tervehdys kotiseudulleen 1908.

Uusimaa I 1930.

Uusimaa II 1934.

Uusimaa III 1945.

Tutkimuskirjallisuus

Alapuro Risto 1973: Akateeminen Karjala-Seura. Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla. WSOY, Helsinki.

Eskola Anton 2005: Ajan aallokossa seisoo uusmaalainen kansa. Eteläsuomalainen osakunta 1905–1940. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki.

Klinge Matti 1967: Ylioppilaskunnan historia I.

Klinge Matti 1982: Kaksi Suomea. Otava, Helsinki.

YLIOPPILAIDEN JA POLYTEEKKARIEN SUOJAKAARTIT VS. TYÖVÄEN KANSALLISKAARTI VUODEN 1905 SUURLAKOSSA

Petri Savolainen

Työväen ja porvariston aseistetut kaartit eivät syntyneet Suomessa tyhjästä sisällissodan alla, vaan niillä oli edeltäjänsä vuoden 1905 suurlakon ajalta. Tämä artikkeli pohjautuu Suomen ja pohjoismaiden historian proseminaariryöhöni, jossa tutkin miten ja miksi kaartien välit pääsivät Helsingissä kärjistymään hengenvaaralliseksi yhteenotoksi lakon viimeisenä päivänä 6.11.1905, miten ristiriitaiset lausunnot tuon maanantaiaamun tapahtumien kulusta voidaan sovittaa yhteen, ja mitä seurauksia yhteenotolla oli seuraavien tuntien ja päivien aikana siitä käydyn julkisen keskustelun kautta.

Keisarillisen Venäjän lopunaikojen taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat puhkesivat Japania vastaan kärsityn sotatappion myötä vuonna 1905 laajoiksi levottomuuksiksi, jotka kulminoituivat lokakuussa yleislakkoon. Lakko levisi Suomen suuriruhtinaskuntaan vasta loppukuusta, jolloin Nikolai II oli jo myöntymässä vaatimukseen lakiasäättävän kansanedustuslaitoksen perustamisesta Venäjälle. Suomalaisten poliisienkin yhdyttyä maanantaina 30.10. Rautatientorilla julistettuun yleislakkoon työväen ja perustuslaillisen porvariston lakkokomiteat ottivat vastuulleen yleisen järjestyksen turvaami-

sen ja perustivat kaarteja tätä tehtävää hoitamaan. Siinä missä useimmissa kaupungeissa edellämäinitut poliittiset ryhmät kykenivät yhteistyöhön lakon aikana, Helsingissä erimielisyys lakkotavoitteista syveni viikon edetessä ja porvarillisten polyteekkarien ja ylioppilaiden suojakaartit ajautuivat välirikoon suuremman, työväen dominoiman kansalliskaartin kanssa.

Ylioppilaat päättivät yhtyä lakkoon ylioppilastalolla (tuolloin vielä ainoalla) iltapäivällä 30.10. pitämässään kokouksessa kuultuaan paitsi työväen myös polyteekkarien lakkopäätöksistä. Toimijana eivät lakon aikana olleet ylioppilaskunnan vakituiset elimet, vaan ylioppilaiden yleiskokous ja sen asettamat tilapäiset valiokunnat. Ylioppilaat alkoivat koota keskuudestaan suojakaartia jo ennen työväkeä toivoen, että myös työläiset hyväksyisivät komentajakseen entisen poliisimestarin, eversti Ivar Gordien. Kansalliskaartin johtoon valittiin kuitenkin sosialistina tunnettu kapteeni Johan Kock, ja neuvotteluyritysten tyssättyä torstaina 2.11. pidetty ylioppilaskokous päätti alistaa ylioppilaskaartinkin tämän komentoon.

Kansalliskaartin – erityisesti sen punaisena kaartina tunnettujen rykmenttien – toiminta kehittyi lakon edetessä poliittisemmaksi, eikä Kock pystynyt estämään kaikkia yksittäisten kaartilaisjoukkojen omavaltaisia ja rikollisiakin toimia. Työväen ja ylioppilaiden kaartien välille alkoi kasvaa epäluuloa jo keskiviikkona. Muuan työväen komppania loukkasi polyteknikkoja, minkä jälkeen viimeksimäinitut välttelivät kansalliskaartia. Liikkui huhuja, että kansalliskaarti aikoi vallata ylioppilastalon. Työläiskaartilaiset puolestaan syyttivät ylioppilaita muun muassa niskoittelusta, juoruilusta ja Kockin haukkumisesta. Lauantaina 4.11. ylioppilaskokous päätti irrottaa ylioppilaskaartin kansalliskaartista ja pitää sen toistaiseksi koolla ylioppilastalolla. Syynä oli toistuvien kahnauksen kasvattaman molemminpuolisen epäluottamuksen lisäksi työväen keskuslakkokomitean edellisenä päivänä ohjelmakseen omaksuma Tampereen punainen julistus, joka olisi toteutettuna muuttanut lakon vallankumoukseksi. Sosialidemokraattiset ylioppilaat, joiden lukumäärä kasvoi lakon myötä, jatkoivat yhteistyötä kansalliskaartin kanssa työskennellen sen kansliassa.

Samana päivänä kaupunginvaltuuston toimikunta otti muuan kapteeni Gustaf ”Gösta” Theslöfin väliaikaiseksi poliisimestariksi valmistelemaan järjestys-

vallan palauttamista kaupungin käsiin lakon päättyessä. Theslöf oli saapunut torstaina Hangosta ja ensi töikseen uhannut lakkoviranomaisille ampuvansa itsensä, elleivät hänen saattamansa venäläissantarmit saisi jatkaa matkaansa, kuten hän oli heille luvannut. Hänen dramaattisiin eleisiin taipuvainen luonteensa ei kuitenkaan ollut ilmeisesti tunnettu valtuustolle, saati ylioppilaille ja polyteekkareille, jotka ottivat hänet mieluusti kaartiensa uudeksi komentajaksi. Theslöfin organisoidessa kaartejaan uuteen päivystysjärjestykseen saapui Helsinkiin tieto keisarin antamista julistuksesta ja valtiopäiväkutsusta, jotka merkitsivät perustuslaillisten lakkotavoitteiden voittoa. Työläiset, joita pääosin oli kiittäminen lakon menestyksellisestä toteutuksesta, halusivat edelleen jatkaa sitä varmistaakseen uudistusvaatimuksiensa läpimenon, mutta keskuslakkokomitea taipui sunnuntain ja maanantain välisenä yönä toteamaan, että parempaa kompromissia ei olisi luvassa ja että lakon jatkaminen olisi liian vaarallista. Viikonlopun aikana oli liikkunut sekä perustuslaillisten että työväen keskuudessa monia huhuja vastapuolen väkivaltaisista, jopa murhanhimoisista aikeista ja venäläisen sotaväen alttiudesta provosoitua kukistamaan kahinointi. Molemmipuoleinen vakoilu ennemmin synnytti lisää huhuja kuin todisti niitä vääräksi. Sunnuntaina punakaartilaiset olivat pidättäneet lakon lopettamista agiteeraavia, ylioppilastalolle oli tuotu lisää aseita ja polyteknikkojen talon ovi oli suljettu yöksi. Tilanne oli räjähdysherkkä ja altis kärjistymään, mikäli Kock alireagoisi ja Theslöf yliireagoisi punakaartilaisien omavaltaiseen toimintaan.

Maanantaiamuna 6.11. syntyi useissa keskustan puodeissa pieniä kahnauksia, kun kauppiaat olivat päättäneet avata ne heti aamusta, mutta punakaartilaiset vaativat liikkeitä suljettaviksi, koska lopullinen päätös lakon lopettamisesta oli odotettavissa vasta iltapäivän lakkokokouksessa. Vakavimmaksi tilanne kehittyi Kiseleffin talossa tuolloin sijainneella Stockmannilla, jossa oli yhdeksän ja kymmenen välillä käsikähmää asiakkaiden ja muiden sivullisten tukeman henkilökunnan sekä isohkon punakaartilaisjoukon välillä. Tilanne rauhoittui, kun kapteeni Kock käski kaartilaiset perääntymään Senaaintorille, mutta sana nujakasta oli jo toimitettu ylioppilastalolle. Huolimatta ylioppilaskokouksen päätöksestä, jonka mukaan ylioppilaskaarti olisi vietävä aseistettuna ulos vain äärimmäisessä hätässä, Theslöf päätti kutsua miehensä marssimaan Stockmannille. Puheessaan hän totesi muun muassa, että hän uhraisi elämänsä mielellään, ja että jos nyt syttyisi sisällissota, he eivät

olisi siihen syypäitä. Noin 400 ylioppilaa ja polyteekkarin järjestäytyttyä ylioppilastalon ulkopuolelle yllään sinivalkoiset olkanauhat kysyivät eräät revolverittomat kaartilaiset Theslöfiltä aseita, ja hän vastasi heidän saavan ne ensimmäisinä kaatuvilta tovereiltaan. Kello oli noin 10.30, ja vaikka Theslöf sai tähän mennessä tiedon tilanteen rauhoittumisesta Stockmannilla ja paheksuvan kehotuksen ylioppilaiden lakkovaliokunnalta pitää kaarti paikoillaan, hän totesi marssin peruuttamisen mahdottomaksi.

Isänmaallisten laulujen tahdissa kaarti eteni Heikinkatua (nyk. Mannerheimintie) ja Pohjois-Esplanadia pitkin Unioninkadun kulmalle. Siellä se järjestettiin nelimiehiin riveihin ja yksi osasto asetettiin kadun poikki revolverit kädessä. Näihin aikoihin kolme kansalliskaartilaisista ratsasti Senaatintorilta Stockmannin edustalla olleeseen noin 50 sivullisen joukkoon ja hyödynsi piiskojaan raivatessaan tietään sen läpi, minkä jälkeen yksi heistä kiskottiin satulasta ja pakotettiin palaamaan poliisikamariiniin. Theslöf oletti ratsastajien pyrkineen hakemaan vahvistuksia ja riensi eteenpäin revolveri kädessään. Hän kehotti väkijoukkoa poistumaan, ”sillä tässä tultaisiin luultavasti ampumaan”. Ylioppilaskaarti marssi Unioninkatua Aleksanterinkadun kulmaan, samaan aikaan kun viimeksi mainittua pitkin lähestyi lännestä 50–60 -miehinen kansalliskaartilaisjoukko, jonka kulkua estämään Theslöf ryhmitti osan miehistään.

Silminnäkijä- ja lehdistölähteet tarjoavat monia osin yhteensopivia ja osin ristiriitaisia sitaatteja Theslöfin ja kansalliskaartilaisien välisestä sananvaihdesta lyhyen yhteenoton aikana. Useista eri versioista käy selväksi, että Theslöf ainakin vaati kansalliskaartia pysähtymään ja varoitti, että ylioppilaita kohti eteneminen maksaisi verta, ja että työväen keskuudesta kuultiin yllättyneitä tai uhmakkaita vastauksia, joissa myös viitattiin vereen. Työväkeä myötäilevissä lähteissä Theslöfin kerrotaan vaatineen lakon välitöntä lopettamista, kun taas ylioppilaskaartin toimintaa puolustavissa aikalaislähteissä marssin tarkoituksena oli vain järjestyksen palauttaminen Stockmannin tappelun jälkeen. 1920-luvun taitteeseen mennessä molempien osapuolien väitettiin jo historiankirjoituksessa pyrkineen suojelemaan Stockmannia aseiden ryöstöaikeilta. Kummallakin puolen oli sekä aseistettuja että aseistamattomia kaartilaisia, mutta tietävästi vain etummaisat ylioppilaat nostivat revolverin esiin. Tilanne oli joka tapauksessa hyvin räjähdysherkkä.

Kapteeni Kock kirjoitti nähneensä Senaatintorilta ylioppilaiden etenevän Unioninkatua työväkeä vastaan, useilla revolverit koholla. Hän pelkäsi, että hänen perääntymiskäskynsä omille miehilleen saatettaisiin kuulla väärin tai jonkun kokemattoman ylioppilaan revolveri voisi laueta jopa itsestään, verraten molempien puolien kaartilaisia lapseen, joka lähestyy kynttilä kädessä avonaista paloöljytynnyriä. Ensimmäistä laukausta seuraisi satoja lisää, ja verenvuodatusta ja luokkavihaa ei voisi enää pysäyttää leviämästä ympäri maata. Kock kirjoitti huutaneensa niin kovaa kuin saattoi: ”Tuhansien ihmisten pelastuksen vuoksi – perääntykää!” Kaikeksi onneksi käskyä toteltiin.

Ensiksi pysäytettyä kansalliskaartilaisjoukkoa seurasi vielä toinen, vahtipalvelukseen marssinut aseeton kirjapainotyöläisten komppania, jonka Theslöf myös seisautti hetkeksi. Kock lähetti Theslöfille pian yleisenä tiedonantonakin julkaistun viestin, jonka mukaan ”Työväki on päättänyt isänmaan edun takia väistyä Suomen ylioppilaiden ennen kuulumattoman väkivallan uhan edestä. Kaikki kaupat saavat olla auki paitsi kapakat ja ravintolat.” Sen vastaanotettuaan Theslöf komensi kaartin marssimaan ”kauniissa järjestyksessä” (ja Uuden Suomattaren mukaan halveksivien huudahdusten saattamina) Aleksanterinkatua takaisin ylioppilastalolle ja polyteekkarien talolle. Viimeksi mainitulla Theslöf sai jälleen vastalauseen kahdelta ylioppilaiden lakkovaliokunnan jäseneltä, sanoi ottavansa vastuun tapahtuneesta ja luopui tämän jälkeen päällikkyydestään.

Kello 13 alkaneessa ylioppilaskokouksessa polyteekkarien lähetystö ja ylioppilaskaartilaiset puolustivat Theslöfin toimintaa. Kiivaan keskustelun jälkeen kokous lausui enemmistöpäätöksellä ”jyrkimmän paheksumisensa sen johdosta, että ylioppilaskaarti kapteeni Theslöfin johdolla on esiintynyt kaduilla paljastetuin asein.” ja antoi lakkovaliokunnalle tehtäväksi hankkia tarkempi selvitys asiasta. Kaartilaiset ilmoittivat kokouksen jälkeen pääasiassa hyväksyvänsä oman menettelynsä ja paheksuvansa heille väärin tietojen nojalla annettua paheksuntaa, sekä että kaarti oli nyt hajaantunut. Myöhemmin ryhmä pohjalaisia ylioppilaita julkaisi Uudessa Suomattaressa vastalauseen Theslöfin kansan vastaista toimintaa tukeneille ylioppilaille, toivoen etteivät he ”vielä kerran saisi niittää nyt kylvämämme veljesvihaa.” Suomettarelaiset ylioppilaat ja itse suomalainen puolue olivat lakon aikana

lähentyneet sosialidemokraattista työväkeä, ja molemmat ilmaisivat omissa kokouksissaan jyrkän paheksuntansa Theslöfille ja tukensa kansalliskaartille. Työväen keskuudessa ylioppilaskaartia alettiin viimeistään tässä vaiheessa nimittää ”murhakaartiksi” tai ”lahtarikaartiksi”, mikä sittemmin periytyi suojeluskunnalle.

Tiistaina 7.11. sanomalehdet alkoivat taas ilmestyä ja niiden lukijat saivat oman poliittisen kantansa mukaista informaatiota lakon dramaattisista käänteistä. Suomenkielisessä lehdistökeskustelussa Theslöf puolusti toimintaansa väittämällä sen kohdistuneen ei koko työväkeä vaan vain sen terroristista ryhmää vastaan, mihin erityisesti kirjapainotyöläisten komppania esitti vastalauseensa, syyttäen Theslöfiä apureineen lakkopäivien hyvän järjestyksen suurimmaksi häiritsijäksi. Tuohtuneimpaan sävyyn tapahtumista kirjoitettiin sosialidemokraattien Työmies-lehdessä, joka julkaisi aiheesta uutisten sijaan lähinnä halventavien ilmausten, (oikeutetun) närkästyksen ja sarkasminkin kyllästämiä mielipidekirjoituksia. Kirjoittajat pitivät ennenkuulumattomana, että ylioppilaat hyökkäsivät ase kädessä työväkeä vastaan, joka oli taistelullaan vallannut takaisin sorretun kansan kadotetut oikeudet.

Kock ja häntä seuranneet kirjoittajat ovat olettaneet Theslöfin tavoitteena olleen Senaatintorin etelälaidalla sijainneen poliisikamarin valtaaminen. Tämä olisi tietenkin vaatinut taistelua kansalliskaartia vastaan, ellei Kock olisi saman tien perääntynyt omasta tukikohdastaan ja saanut alaisensakin mukaansa. Vaikka moisesta aikeesta olisikin ehkä ollut puhetta, sen yritys olisi viime kädessä ollut mielestäni liian aggressiivinen siirto jopa Theslöfille, puhumattakaan kaikista hänen kaartilaisistaan. Lakon lopettamisesta oli jo päätetty ja Theslöfin olisi tarvinnut vain odottaa, kunnes kansalliskaarti luovuttaisi hänelle poliisikamarin. Mutta hänen marssinsa seurauksena näin ei tullut käymään. Paljon palstamillimetrejä omistettiin monissa lehdissä kahakan poliisimestarijupakaksi kutsutulle jälkiseuraukselle: työväen edustajat vetosivat tiistaina 7.11. kenraalikuvernööriin estääkseen Theslöfin nimityksen pysyväksi poliisimestariksi. Virkaan palasikin lakkoon asti tehtävää hoitanut venäläismielinen eversti af Enehjelm, mistä häntä vihanneet perustuslailliset olivat työläisille katkeria, ja valtuustossa seurasi aiheesta riita. Theslöf oli kuitenkin jo tiistai-aamuna ilmoittanut valtuustolle luopuvansa toimestaan.

Ylioppilaiden asettama selvitystoimikunta tuli 23.11. siihen tulokseen, että Theslöfin ja hänen kaartilaisensa toiminta oli tilanteen, sikäli kuin se silloin käsitettiin, huomioiden pääasiallisesti ymmärrettävää. Toimikunta uskoi, ettei Theslöf ollut kommentanut aseita esiin, vaan muutamat kaartilaiset olivat ne hermostuksissaan paljastaneet. Yliopiston ja polyteknillisen opiston henkilökuntia sekä upseeristoa edustaneen toimikunnan puolueettomuus on kyseenalaistettavissa, mutta raportti on luultavasti jäänyt vähälle huomiolle korkeakoulupiirien ulkopuolella.

Suurlakko yksinkertaistetaan toisinaan yhtenäisen kansan voitoksi sortokauden yhteiskuntajärjestyksestä, mutta Helsingissä se kehittyi pikeminkin perustuslaillisten ja sosialidemokraattienittelöksi kansakunnan välittömästä tulevaisuudesta. Kaartien väliset suhteet kietoutuivat alusta asti osaksi tätä poliittista ristiriitaa. Tapahtumat eivät luultavasti kuitenkaan olisi kärjistyneet aseelliseksi yhteenotoksi, ellei väliaikaiseksi poliisimestariksi ja polyteekkarien sekä ylioppilaiden kaartien komentajaksi olisi valittu Gösta Theslöfin kaltaista impulsiivista ja ideologisesti itsepäistä henkilöä. Theslöf vaikuttaa olleen vakuuttunut, että rauhan säilyminen vaatisi ylioppilaskaartin väliintuloa, ja että kaartin marssittua ulos oli toimittava päättäväisesti loppuun saakka, kävi miten kävi. En ole valmis väittämään, että hän kyseenalaisesta harkinnastaan huolimatta yritti tahallisesti aloittaa verilöylyä, vaikka ottikin tietoisesti riskin jopa sisällissodasta. Ylioppilaiden ja polyteekkarien marssin saavutuksiksi jäivät kauppojen sulkemisyhtymien loppuminen, mikä olisi muutoin tapahtunut kenties vasta jopa kolme tuntia myöhemmin, sekä perustuslaillisten ja työväen välille lakon aikana kehittyneen epäluulon ja vihamielisyyden lietsominen uusiin mittoihin.

KESKEISIN LÄHDEMATERIAALI JA KIRJALLISUUS

Arkistolähteet

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan arkisto: Asiakirjoja Suurlakon ajoilta I.
Työväen arkisto: Vuosien 1905–1906 kokoelma.

Painetut lähteet

Kock, J. (1906). Seitsemän päivää keskusasemalla. Helsinki: Valo.

Latinki (1905). Kansalliskaarti: Muistoja sen ensimmäiseltä sotaretkeltä.

Helsinki: Punainen kaarti.

Roos, S. (1907). Yleislakko Suomessa. Helsinki: A. F. Lindberg.

Lehdistö

Helsingin Sanomat, Työmies, Uusi Suometar: marraskuu 1905.

Tutkimuskirjallisuus

Haapala, P., Löytty, O., Melkas, K. ja Tikka, M., toim. (2008). Kansa kaikkivaltias: Suurlakko Suomessa 1905. Helsinki: Teos.

Laine, Y. K. (1951). Suomen poliittisen työväenliikkeen historia: 1, Kansanvaltaisuuden läpimurto. Helsinki: Tammi.

Landtman, G. (1940). Studenter under Finlands kampår 1898–1909. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.

Klinge, M. (1978). Ylioppilaskunnan historia: 3, 1872–1917: K.P.T:stä jääkäriihin. Helsinki: Helsingin yliopiston ylioppilaskunta: Gaudeamus.

Parmanen, E. I. (1941). Taistelujen kirja: Kuvauksia itsenäisyystaistelumme vaiheista sortovuosina. IV osa. Suurlakko ja sitä lähinnä seurannut aika.

Porvoo: WSOY.

Smirnov, V. (1935). Suomen vallankumouksellisesta historiasta vuosina 1905, 1917, 1918. Leningrad: Kirja.

Tikka, M. (2009). Kun kansa leikki kuningasta: Suomen suuri lakko 1905. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tuominen, J., Kilpi, S., Kulo, K. L. ja Hyvönen, P., toim. (1955). Suurlakko-vuosi 1905. Helsinki: Kansankulttuuri.

YLIOPPILAAN LAULU OSA 2: OPISKELIJALAULUKERUUN SATOA

Sanna Supponen

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta ja Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävät jäsejestivät yhdessä keväällä 2016 muistitietokeruun opiskelijalaulukulttuurista. Opiskelijat laulavat! -keruuseen vastasi yhteensä 31 henkilöä: se poiki päälle 86 sivua muistoja, 16 laulukirjaa ja yhden nauhoitetun haastattelun. Muistoja kertyi 1960-luvun maanviljelyskoulusta tämän päivän yliopistomaailmaan ja erityisesti siinä toimiviin järjestöihin. Vastauksia tuli ympäri Suomea, painopisteen ollessa Helsingissä. Vastauksia tuli suomeksi ja ruotsiksi.

Tavoitteena oli kerätä erityisesti yliopisto-opiskelijoiden muistoja opiskeluihin liittyvästä laulamisesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä kuten laulujen sanoituksista. Kontekstina toimi varsin löyhä opiskelijalaulukulttuuri, joka tarkoitti yleensä kullekin muistelijalle hieman eri asioita. Aineistoista löytyy kiinnostavia yksilöiden tarinoita rakkaudesta huhuihin kirjaroviosta. Yhtenä yhdistävänä teemana aineistosta esiin nousee laulujen sopeutuminen kulloiseenkin tarpeeseen. Tuttuun säveleen on tehty uudet sanat oman yhteisön mukaisesti esimerkiksi roolipelajaajat laulavat harrastukseen liittyvis-

tä teemoista ja historian opiskelijat menneestä tapahtumista tai henkilöistä. Laulukirjojen nuotittomuus ja se, että yleensä lauletaan ilman säestystä, on mahdollistanut myös sävellysten mukautumisen. Hyvänä vertailukohtana voitaisiin ajatella esimerkiksi kansanlauluja tai virsiä. Opiskelijalaulut ovat päättyneet toisinaan myös ehkä odottamattomaan käyttöön kuten lasten nukutuslauluiksi.

Myös kirjat ovat muuttuneet vuosien varrella. Maakunta-, juoma ja kansalaulujen rinnalle ovat tulleet populaarikulttuurin kappaleet. Omia sanoituksia on tehty kautta aikojen, mutta varsinaiset tekijät ovat usein jääneet tarkoituksella anonyymeiksi tai ajan myötä unohtuneet. Toisaalta laulukirjoissa on saatettu jopa mainokset tehdä laulun muotoon. Kerätty aineisto antaa kiinnostavan katsauksen opiskelijalauluihin, sillä aiheen monipuolisuus tulee jo näin pienessäkin otoksessa esiin.

KIRJA-ARVIO: TARINA, KUINKA KILROY VALLOITTI SUOMEN JA MAAILMAN

Laura Leipakka

Kun nappasin HYYHYn kirjastosta *Kilroy kävi täällä – opiskelijamatkatoimiston tarina* -teoksen käteeni, en ensimmäisenä ajatellut sen vertautuvan oudolla tavalla jännityskertomuksen lukemiseen. Mutta niin vain kävi, että ahmin Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY) tilaamaa historiikkaa Kilroy-matkatoimiston vaiheista kuin parastakin dekkaria. Kilroyn historiikki on vetävästi kirjoitettu, nopealukuinen ja varsin mielenkiintoinen kurkistus opiskelijamatkojen ja matkatoimistoalan historiaan Suomessa. Kirjoitustyylillä on nopeatempoinen ja Kilroyn vaiheet kiinnostavat viimeiselle sivulle saakka. *Kilroy kävi täällä* kartoittaa nimensä mukaisesti opiskelijoiden oman matkatoimiston vaiheet aina 1950-luvulta 2000-luvun alkuun.

Matkatoimiston omistajasuhteet ja Kilroyn edeltäjien vaiheet olivat moninaiset, mutta alusta alkaen Kilroy ja sen edeltäjät profiloituivat nimenomaan nuorten ja opiskelijoiden matkustustarpeiden täyttäjiksi. Opiskelijoiden ryhmämatkoista kehityttiin vähitellen suomalaisen yhteiskunnan ja maailman muuttuessa kohti Interrail- ja halpalentoyhtiöaikaa. Itseäni yllätti tieto, että Kilroy ja sen edeltäjät olivat alusta alkaen pohjoismaisten ylioppilaskuntien omistuksessa. Vaikka matkatoimistotoiminta myöhemmin muuttuikin

puhtaasti liiketoiminnaksi ja Kilroyn omistajina oli milloin mikäkin liikeyritys tai sijoittajataho, niin ylioppilaskuntien omistajuus säilyi loppuun saakka; ja säilyy edelleen, vaikka HYY ei enää olekaan Kilroyn pääomistaja, kuten vuosina 1987–2007.

Kilroyn juuret ulottuivat vuosien saatossa ympäri maailman. Alussa katse suunnattiin Pohjoismaihin, myöhemmin Eurooppaan ja lopulta Yhdysvaltojen ja Australian kautta koko maailmaan. HYY voi olla ylpeä itsestään, sillä sen omistajavuosien aikana Kilroy kasvoi ja kehittyi maailmantalouden notkahduksista ja matkatoimistoalan murroksesta huolimatta. Vaikka Kilroy kohtasi aika ajoin vaikeuksia ja haasteita niin omistajasuhteissaan kuin taloudessaan, sen brändi oli vahva ja yritys oli aina askelen aikaansa edellä. Esimerkiksi internetin ja verkkokauppojen tuloon varauduttiin hyvissä ajoin ennen niiden varsinaista läpimurtoa vuosituhannen vaihteessa. Toinen yllätys itselleni oli Kilroyn maailmanlaajuinen merkittävyys opiskelijamatkailun kentällä. Huippuvuosiin yritys oli maailman toiseksi suurin ja Euroopan suurin opiskelija- ja nuorisomatkatoimisto. Ei hullummin suomalaiselta ylioppilaskunnan omistamalta yritykseltä, kun otetaan vielä huomioon matkailualan haavoittuvuus maailmantalouden (ja -politiikan) muutoksille.

Teos antaa HYYsta kuvan tarkkanäköisenä ja pitkäjänteisenä liiketoimijana, joka rohkeasti uskalsi investoida sijoitukseensa ja odottaa sen hedelmiä kärsivällisesti. Tämä taktiikka mahdollisti Kilroyn kasvun. HYY ei tehnyt yrityksen suhteen hätiköityjä päätöksiä, vaan odotti aikaansa ja suunnitteli yrityksen toimintaa pitkällä tähtäimellä eikä vain lyhytjänteisten voittojen toivossa. Tämä kuvastaa hyvin ylioppilaskunnan arvomaailmaa, tulevien sukupolvien etu on pidettävä mielessä kaikessa toiminnassa. Samalla Kilroy kasvatti HYYn mainetta varteenotettavana ja osaavana kumppanina liike-elämässä. Teoksen lähteinä on käytetty paitsi arkistomateriaalia (kokouspöytäkirjoja, muistioita jne.) myös henkilöhaastatteluja. Sekä Kilroyn että HYYn johtoportaan haastatteluja on hyödynnetty teoksessa monipuolisesti ja useassa kohdin värikkäät sitaatit rytmittävät tekstiä. Tämä tekee teoksen lukemisesta elävän tuntuista – ikään kuin itse olisi ollut paikalla todistamassa Kilroyn vaiheita yhdessä silminnäkijöiden kanssa. Mukaansatempaavaa historiankerrontaa parhaimmillaan.

”Kilroy kävi täällä – opiskelijamatkatoimiston tarina” on teos, jonka ulkoasun ei kannata antaa hämätä. Ohut ja pelkistetty kansi kätkee sisäänsä valloittavan tarinan opiskelijamatkatoimiston vaiherikkaista seikkailuista sekä kuvaa kiinnostavasti HYYn liiketoimintaa sekä sen ainutlaatuisuutta yhtenä maailman vauraimmista ylioppilaskunnista. Ehdoton lukusuositus kaikille Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historiasta kiinnostuneille.

ARVOSTELTU TEOS

*Veijo Åberg & Jemina Sohlstén-Nederström,
Kilroy kävi täällä – opiskelijamatkatoimiston tarina
Gaudeamus, 2007*

KATSAUKSIA

Eli mitä HYYHY:ssä on tapahtunut viimeisen runsaan
vuoden aikana

*”Jotta voi kommentoida, mitä nyt tapahtuu, on tunnet-
tava historia.” ”Se historia, joka voi velvoittaa.”*

HAJATELMIA TILOISTA JA KIRJOISTA: HYYHY:N MUUTTO UUELLE JA KIRJASTOTOIMINNASTA BIBLIOGRAFIAHANKKEESEEN

Ahto Harmo

Sanotaan tilan luovan toimintaa. Luomisesta voi olla montaa mieltä, mutta vaikutuksesta toiminnan mahdollistamiseen ei liene epäilystä.

Ainakin HYYHY:lle oma tila on ollut muuta kuin yhdessä muutaman muun yhdistyksen kanssa jaettu huone Uudella ylioppilastalolla. Kerhohuone, joka tilajaossa vuosille 2017–2018 kulkee nimityksellä B4 ”kv-huone”, on jaettu yhdessä Akateeminen Maanpuolustusyhdistys ARU:n, Helsingin yliopistollinen go-seuran (Yligo), Tsempin eli kansainvälisesti suuntautuneiden opiskelijoiden edustajistoryhmän taustajärjestön ja Akateemisten seksipositiivisten (ASP) kanssa.¹ Tilaa hakiessa emme kuitenkaan toivoneet tietynlaisia kämppäkavereita, vaan toiveenamme olivat erityisesti esteettömyys² ja tila kokouksille. Tilantarvetta oli myös yhdistyksen laajenevalle kirjastolle ja tavaroille.

Sopivia tiloja HYYllä tiedettiin olevan Uuden ylioppilastalon B-rapussa ja Domus Gaudiumilla. Kokemusta aktiivitoimijoille olikin kertynyt jo kohtalaisesti yhdistyksen ja hallituksen kokouksien järjestämisestä Domus Gaudiumin Seppele-kokoushuoneessa. Verrattuna Uuden ylioppilastalon B-rapun tiloihin Domus Gaudiumin usean yhdistyksen tilaklustereiksi tehdyt tilat olisivat olleet toki huomattavasti modernimmat ja käytössä olisi ollut

myös runsaasti oleskelu- ja tapahtumatilaa vaikkapa elokuvailloille tai pienille luentotilaisuuksille. Ensimmäinen toiveemme oli kuitenkin tila Uudelta ylioppilastalolta paremman saavutettavuuden takia.

Domus Gaudiumin yhteisöllisiä klusteritiloja, erityisesti suurempia Christina Reginaa³ ja Gustavus Rexiä, hieman vastaava kokonaisuus eli Uuden ylioppilastalon A-rapun viidennen kerroksen Humanistiklusteri olisi ollut mitä kotoisin paikka HYYHY:lle. Esteettömyys oli kuitenkin ehdoton vaatimus ja sitä Uuden A-rapussa ei ollut tarjolla eikä ole tiedossa ainakaan hetkeen. Ainakin osin esteellisyyden takia myös HYYn palvelutoimisto muutti A-rapun putkiremontin yhteydessä B-rapun toiseen kerrokseen esteettämiin tiloihin vuonna 2017.

Kun tilajaon ehdotus tuli järjestöille kommentoitavaksi, HYYHY oli jo sijoitettu Uuden B-rapun neljänteen kerrokseen. Näin ollen meillä ei ollut kommentointitarvetta kaikkien oleellisimpien toiveidemme täyttyessä. Lopullinen tilajako vuosille 2017–2018 hyväksyttiin HYYn hallituksen kokouksessa 22.9.2016.⁴ Hauskana pikku knoppina mainittakoon, että HYYn edustajiston julkiselle sähköpostilistalle lähettyssä päätösluettelossa tilajako hyväksyttiin vuosille 2017–2019.⁵ Allekirjoitetussa kokouspöytäkirjassa tätä virhettä ei kuitenkaan ole.⁶

Vaikka HYYHY olikin tilajakoon tyytyväinen, kaikki eivät sitä olleet. Talousjohtokunnan ehdotus tilajaoksi hyväksyttiin äänin 9-3 ja neljä hallituksen jäsentä jätti päätöksestä eriävän mielipiteen.⁷ Yksi eriävän mielipiteen jättäneistä oli talousjohtokunnan puheenjohtaja. Eriävässä mielipiteessä mainitaan muun muassa: ”Prosessin edetessä asianosaisia, eli järjestöjä, kuultiin, mutta toiveita ei otettu huomioon. Vaikka itse tilajakahakemuksissa mainitut toiveet pyrittiin huomioimaan, ei kommenttikierroksen pohjalta tehty kuitenkaan muutoksia palautteesta huolimatta. – – – Tähän asti periaatteemme hallituksena on ollut kunnella [*sic*] jäsenistöämme, ja parantaa esityksiämme saamamme palautteen perusteella. Nähdäksemme tästä periaatteesta on luovuttu tämän päätöksen myötä.”⁸

Kommenttien käsittelyn lisäksi eriävän mielipiteen perusteluina esitettiin ristiriitatilanteen synty ja se, että hyväksytyä ehdotusta pidettiin asiantun-

tijan esityksenä. Eriävässä mielipiteessä sanotaan: ”Kommenttien pohjalta valmistellussa muutosehdotuksessa hyödynnettiin asiantuntijan taitoja ja tietoja, jotta siitä saatiin mahdollisimman hyvin järjestöjä palveleva ja elin-kelpoinen. On perusteetonta siksi väittää, että toinen esitys on asiantuntijan esitys ja toinen hallituksen jäsenen muutosesitys.”⁹ Valistunut arvaukseni on, että eriävässä mielipiteessä mainitut ”tieten tahtoen” samaan tilaan sijoitettavat ristiriitatilanteeseen joutuvat järjestöt¹⁰ ovat Eteläsuomalainen osakunta (ESO) ja Teologian Ylioppilaiden Tiedekuntayhdistys (TYT). Pää-töksen seurauksena pitkään ESO:n käytössä olleeseen tilaan Uuden A-rapun neljännessä kerroksessa sijoitettiin toinen suuri järjestö, mikä varmasti johti sopeutumiseen pitkäaikaiselle käyttäjälle, mutta tilanteessa on ollut sopeutu-mista myös TYT:lle.

Päätöksen liitteessä järjestöjen sijoittaminen samaan tilaan perustellaan seuraavasti: ”Molempien järjestöjen (=ESO ja TYT) on mahdollista sovittaa toimintansa näin suuriin tiloihin, joissa ei ole tosiasiallisesti kuin kaksi käyttäjää. Molempien järjestöjen käyttökulttuuri ja sitoutuneisuus tilojen hyvään kunnossapitoon on todettu ja yhteisen käyttökulttuurin sopiminen on helpompaa, kun pöydän ääressä on vain kaksi järjestöä kahdenkymmenen sijaan.”¹¹ Kun tilat ovat rajalliset, ja vaikka saavutetuista eduista on aina ikävä luopua, tulee tilojen käyttötarkoitus, -tarve ja -aste asettaa muiden seikkojen edelle niin kauan kuin tilat jaetaan kerralla määrääjäksi. Tietäväksi myös-kään mitään ”tilasotaa” ESO:n ja TYT:n välille ei ole syttynyt vajaan vuoden yhteiselon jälkeen. Erilaista pientä skismaa on kuitenkin epäilemättä ollut.

Tilajaon mukainen muuttaminen mahdollistui 1.1.2017. Kun pääsimme ensimmäistä kertaa tutustumaan HYYHY:n uuteen kerhohuoneeseen, kaksi asiaa kiinnittivät erityistä huomiota: huoneessa oleva äärimmäisen kuppainen silmiin mätänevä sohva ja huoneen perällä oleva huoneen pohjaratkaisuun kuuluva pieni komero. Otimme tilan nopeasti omaksemme ja ainakin allekirjoittanut haaveili alusta asti sohvan hävittämisestä. Tilavastaavamme Tero Juutilainen neuvotteli komeron HYYHY:n käyttöön ja sinne sijoitettiin yhdistyksen irtain omaisuus kuten haalarimerkit ja muutamat kirjat. Kerhotilalle haluttiin myös uusi nimi. Kerhohuoneen käyttäjien yhteisessä salaisessa Facebook-ryhmässä käytiin jonkin verran keskustelua nimiehdotuksista, joita olivat ainakin Akateeminen, Academic, Rousseau Room, Trap,

Heidegger Hall, Room X, Playroom, Playroom Wivi, Trump Hall ja Wivi/Wiwi. HYYHY:n hallituksen jäsenten ehdottama ja pitkälti kannattama Wivi/Wiwi sai myös muilta kannatusta voittaen nimiäänestyksen. Pääsihteerin nimesi päätöksellään oikeanpuoleisen toimistohuoneen tilakokonaisuudessa nro 4421 Wiviksi¹² Uuden ylioppilastalon toisen arkkitehdin Mathilda ”Wivi” Lönnin mukaan. Yksi kappale päätöksestä päättyi myös HYYHY:lle ja on arkistoitu Wivissä olevaan komeroon.

Muuton jälkeen aukesi mahdollisuus kehittävää kirjastotoimintaa eikä jäsenille suunnattua lainattavaa kirjastoa olisi todennäköisesti syntynyt ilman yhdistyksen käytössä olevaa tilaa. Tilan myötä kirjastoa myös kannatti laajentaa. Tähän tuli erinomainen mahdollisuus, kun HYY alkoi maaliskuussa 2017 valmistautua A-rapun putkisaneraukseen – toisin sanoen HYY tilasi roskalavoja tilojen tyhjentämiseksi turhasta tavarasta.¹³ HYY jakoi samalla myös useiden erilaisten historiaansa liittyvien teoksien ja muiden julkaisujen ylijäämäkappaleita, joista HYYHY luonnollisesti kävi koppaamassa omat kopionsa. Sivuhuomiona mainittakoon, että arviolta kymmeniä kappaleita Matti Klingen kirjoittamia HYYn historian osia 1-4 päättyi roskalavalle – edelleen muoveissa.

Kun oli selvää, että kirjoja kerääntyisi lisää ja niiden lainaamisesta saataisiin oiva jäsenpalvelu, hallitus päätti kirjaston ohjesäännöstä ja perusti kirjastonhoitajan viran, jota allekirjoittanut alkoi hoitaa.¹⁴ HYYn antamien teosten lisäksi kirjasto muodostui pääasiassa yksittäisistä muualta saaduista teoksista ja yliopiston poistokärryistä tehdyistä löydöistä. Seuraavaksi saimme kuitenkin useiden teosten lahjoituksen henkilökohtaista kirjastoaan jo pidempään kartuttaneelta jäseneltämme.

Kirjaston keräämisen yhteydessä oli jo aiemmin syntynyt idea myös bibliografiasta. Tätä ajatusta tuskin olisi syntynyt ilman kerääntyneitä kirjoja ja erityisesti tietoa siitä, että ne saataisiin samaan paikkaan kirjastoksi. Bibliografiahankkeen perusajatus oli HYYn historiaa käsittelevien teosten luotteloiminen. Alkuvuodesta hanketta edistettiin aktiivisesti tiedonhankinnan osalta, mikä aiheutti kuitenkin nopeasti rajauksen laajenemisen eli rehellisesti sanottuna rajauksen leviämisen käsiin. Tällä hetkellä pitkän ajan primaaritavoite onkin luoda mahdollisimman kattava

bibliografia erityisesti Helsingin yliopiston opiskelijatoiminnan historiaan liittyvistä teoksista. Niiden lisäksi mukaan sisällytettäisiin suppeammin muiden Helsingissä toimineiden ylioppilaskuntien historiateoksia sekä kokonaan omiksi osioikseen laulukirjat (HY:n piiristä), primaaritavoitteen rajauksella opinnäytteet ja artikkelit sekä sokerina pohjalla listaus Suomessa julkaistuista opiskelijalehdistä. Rajauksen laajennettua merkittävästi alkuperäinen ajatus bibliografian julkistamisesta Kuppi nurin – jännitteet opiskelijayhteisössä -seminaarissa 22.11.2017 ei ole enää realistinen. Tarvitsemmekin lisää tekijöitä, joten kiinnostuneen kannattaa ilman muuta hypätä mukaan projektiin, vaikkapa laittamalla viestiä yhdistyksen hallitukselle.

Tämä kirjoitus on kuitenkin jo polveillut kuin parin tuopin jälkeinen tarina-tuokio, joten oheen on koostettu tietokunnat niin kirjastosta kuin bibliografiasta. Itselleni kirjoitus on muistutus siitä, että rajaus on neroutta – ja sitä olisi ollut syytä harjoittaa hieman enemmän. Toivon kuitenkin tarjonneeni kimmokkeita lähteä tutkimaan HYYn tilajakojen historiaa ja pieniä hetkiä HYYHY:n viimeisen vuoden toiminnasta sekä herättäneeni kiinnostusta kirjastoa ja bibliografiaa kohtaan.

LÄHTEET

HYYn hallituksen kokousten pöytäkirjat (HYYn arkisto).

HYYn edustajiston avoin sähköpostilista hyy-edari@helsinki.fi (Kirjoittajan henkilökohtainen sähköpostiarkisto).

HYYn pääsihteerin päätös, 10.3.2017 (HYYHY:n arkisto).

HYYHY:n hallituksen pöytäkirjat (HYYHY:n arkisto).

- 1 HYYn hallituksen kokouksen pöytäkirja 31/2016, 22.9.2016, liite Tsemppi menetti myöhemmin vuoden 2016 edustajistovaaleissa kaikki paikkansa edustajistossa. ASP lisättiin tilaan käyttäjiin varsinaisen tilajakopäätöksen jälkeen.
- 2 HYYn hallituksen kokouksen pöytäkirja 31/2016, liite 2.
- 3 Tunnetaan tuttavallisesti myös nimellä Matluklusteri.
- 4 HYYn hallituksen kokouksen pöytäkirja 31/2016.
- 5 Päätösluettelo HYYH 31/2016 (22.9.).
- 6 HYYn hallituksen kokouksen pöytäkirja 31/2016.
- 7 Ibid.
- 8 HYYn hallituksen kokouksen pöytäkirja 31/2016, liite 3.
- 9 Ibid.
- 10 Ibid.
- 11 HYYn hallituksen kokouksen pöytäkirja 31/2016, liite 2.
- 12 Pääsihteerin päätös, 10.3.2017.
- 13 Tällöin menimme Wiviin ja potkimme HYYHY:n sihteerin Mikael Lehtosen kanssa taustalevyt irti hylätyksi tulleesta hyllyköstä ja kannoimme sen lisäksi roskalavalle lähes tuhoutuneen sohvan tyynyineen päivineen pois saastuttamasta kerhohuonetta.
- 14 HYYHY:n hallituksen kokouksen pöytäkirja 3/2017, 27.3.2017.

Pääsihteerin päätös

Vakiintuneen käytännön mukaisesti Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan pääsihteerinä päättää ylioppilaskunnan toimintaosaston vuokraamista tiloista käytettävistä nimistä. Tänä päivänä olen nähnyt hyväksi nimetä Uuden ylioppilastalon B-portaan 4. kerroksen tiloja seuraavasti:

Oikeanpuoleinen toimistohuone tilakokonaisuudessa nro 4421: Wivi

Tämä päätös kumoaa mahdolliset aiemmin annetut vastaavat päätökset ja astuu voimaan välittömästi

Helsingissä, 10. maaliskuuta 2017

Jannica Aalto
pääsihteerinä

TIETOIKKUNA: KIRJASTO

HYYHY:n kirjasto sijaitsee kerhohuone Wivissä. Jäsenillä on mahdollisuus saada teoksia kotilainaan. Kirjoja ja lehtiä voi lainata kirjaston päivystysien yhteydessä ja muulloin kirjastonhoitajan ollessa läsnä. Lainattavaksi on tulossa myös opiskelijoiden tekemiä lautapelejä. Päivystysajat, yhteystiedot, kirjaston ohjesääntö sekä kirjaston selattavan katalogin löydät osoitteesta hyyhy.fi/kirjasto.

TILASTOJA, 13.11.2017

Lainattavia eli luetteloituja nimikkeitä 52 (luetteloimatta arviolta 20-30).
Vähintään kertaalleen vuonna 2017 lainattuja nimikkeitä 7.

TOP 3 LAINATUIMMAT NIMIKKEET

1. Klinge, Matti: Ylioppilastalo, 123 päivää.
1. Åberg, Veijo; Sohlstén-Nederström, Jemina: Kilroy kävi täällä - Opiskelijoiden matkatoimiston tarina, 123 päivää.
2. Roiko-Jokela, Heikki. Ylioppilas - maakunta - isänmaa - Pohjois-Pohjalainen Osakunta 1907–2007, 74 päivää.

HYYHY:n kirjaston kirjat tunnista Petri Savolaisen suunnittelema exlibriksestä, jossa on kuvattuna Vanha ja Uusi ylioppilastalo.

TIETOIKKUNA: BIBLIOGRAFIA

Mitä

Hankkeen primaaritavoitteena on luoda mahdollisimman kattava bibliografia erityisesti Helsingin yliopiston opiskelijatoiminnan historiaan liittyvistä teoksista. Lisäksi mukaan sisällytetään suppeammin muiden Helsingissä toimineiden ylioppilaskuntien historiaan liittyviä teoksia.

Bibliografian erikoisuutena on tavoite koota omaksi osiokseen laulukirjoja (ensisijaisesti HY:n piiriistä), luetteloida opinnäytteitä ja artikkeleita (primaaritavoitteen osalta) sekä listata aikojen saatossa julkaistuja opiskelijalehtiä Suomen laajuisesti.

Miksi

Olemassa olevat hankkeen tavoitteen kannalta samansuuntaisesti rajatut listaukset tai kirjastotietokannat perustuvat pääasiassa jonkin yksittäisen organisaation kokoelmiin. Suuremmissa bibliografioissa HYYn ja muun opiskelijatoiminnan historia vuorostaan hajaantuu useampaan eri luokkaan kuten esimerkiksi yliopisto-, opiskelijatoiminta-, järjestö-, oppiala- ja paikallishistoriaan.

HYYHY:n yhtenä tarkoituksena on edistää HYYn historian tutkimusta ja harrastusta, johon bibliografian koostamisella on pitkäkestoinen vaikutus harrastamisen ja tutkimuksenkin kynnyksen madaltajana.

KENELLE

Pyrkimyksenä on luoda bibliografiasta hyödyllinen apuväline niin tutkijoille, harrastajille kuin kenelle tahansa aihepiiristä kiinnostuneelle. Käyttäjää voi yhtä hyvin olla etsimässä uutta tietoa kuin tarkastamassa yksittäisen julkaisun tietoja.

Bibliografia julkaistaan HYYHY:n verkkosivuilla, jossa se on kaikkien kiinnostuneiden käytössä.

KETKÄ

Bibliografian koostamisesta vastaa HYYHY:n bibliografiatoimikunta, johon kaikki kiinnostuneet voivat osallistua. Tehtävänä on niin tiedonhakua, suuren tietomäärän käsittelyä kuin markkinointia.

Olemassa olevista listauksista ja muusta tarjolla olevasta pohjamateriaalista kiitos kuuluu ainakin HYYlle, AYY:lle, Helsingin yliopistomuseolle, yksityisille keräilijöille, HYYHY:n kirjaston lahjoittajille, Suomen Historialliselle Seuralle ja Kansalliskirjastolle. Jenny ja Antti Wihurin rahasto on rahoittanut hanketta.

VOIKO NÄIN TODELLAKIN JATKUA?

Ahto Harmo

HYYHY:n toinen vuosittainen seminaari järjestettiin 23.11.2016 Helsingin yliopiston päärakennuksella. Seminaarin teemana oli Voiko näin jatkaa ja sen ohjelmarunko noudatti pitkälti vuonna 2015 järjestetyn Oliko ennen kunnollista -seminaarin asettamaa mallia¹. Seminaari oheisohjelmineen koostuikin siis käynnistä Helsingin yliopistomuseossa, kolmesta luennosta ja yhdestä yleisöpaneelistä sekä seminaarin jälkeisestä illallisesta ravintola Manalassa. Museo-osuutta oli muutettu siinä määrin, että ennen opastettua kierrosta pidettiin lyhyt alustus. Ylioppilaskuntien nousu ja tuho -alustus käsitteli varhaisia yliopistoja 1100–1400-luvuilla ja sen piti Antti Kähkönen. Kähkönen kirjoitti samasta aiheesta myös laajemman artikkelin vuosikirjaan.² Teemoitetun museo-opastuksen Opiskelun ohessa – karsseria ja opiskelijabokseja piti HYYHY:n kanssa lähes alusta asti yhteistyötä tehnyt yliopistomuseon Susanna Hakkarainen. Seminaarin varsinaisen luento-osuuden avasi HYY:n hallituksen puheenjohtaja Susanna Jokimies, joka nosti esiin muun muassa kehityksen yhdenvertaisuuden saralla.

Seminaarin luento-osuuden suunnittelu oli aloitettu keväällä 2016 ja teema hahmottui vähitellen. Pääluennoitsijaa ja paneelin aihetta palloteltiin eniten,

sillä kansallisen tason leikkausmielialan vallitessa seminaariin haluttiin saada ainakin koulutuspolitiikkaan liittyvää sisältöä. Koulutusleikkauksiin ja ylipäätään koulutuksen tulevaisuuteen liittyen pohdittiin asiantuntijapaneelin järjestämistä seminaarissa. Valitettavasti sellaisen järjestäminen kaatui taloudellisiin seikkoihin, sillä toisin kuin vuonna 2015 ylimääräistä rahoitusta seminaaria varten ei ollut saatu, vaan oli pärjättävä edellisen vuoden apurahan ylijäämällä. Luennointipalkkiot olisivat nostaneet tapahtuman kuluja liikaa eikä kiinnostavia panelisteja haluttu korvata vähemmän sopivilla henkilöillä. Paneelin järjestämistä erillisenä tapahtumana onkin pohdittu myös seminaarin jälkeen, sillä sen teema on melko ajaton. Seminaarissa päätettiin kuitenkin pitää yleisöpaneeli asiantuntijapaneelin sijaan. Paneelin teemaksi valittiin seminaarin teeman mukaisesti Voiko näin jatkua ja sen kuratoivat Antti Kähkönen ja Ahto Harmo. Yleisön kanssa pohdittiin muun muassa ylioppilaskuntien tulevaisuutta palveluntarjoajina ja yhteisöinä sekä yliopistokoulutuksen murrosta ja arvostuksen tulevaisuutta.

Koulutuspolitiikkaan liittyen ohjelmaan sisällytettiin Esa Tiusasen luento Mitä tapahtui #koulutuslupaukselle³. Tiusanen kirjoitti aiheesta myös vuosikirja-artikkelin.⁴ Kuten luennollakin artikkelissa käsitellään vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeisiä koulutusleikkauksia ja niiden vaikutuksia Helsingin yliopistolla. Kolmas vuoden 2016 Lyyraan laajemmaksi artikkeliksi päätynyt seminaariluento oli Ville Eerolan pitämä luento aiheesta Helsingin yliopiston osakuntien ystävyssopimukset Viroon itsenäisen Suomen aikana.⁵ Eerolan aihe herätti tietävästi eniten kiinnostusta ennen seminaaria, sillä siitä jopa soitettiin allekirjoittaneelle juuri ennen seminaaria varottaen mahdollisesta nousevasta keskustelusta. Selvisi, että aihe oli nostattanut joissain osakuntapiireissä enemmänkin keskustelua, ja osa seminaarikävijöistä ilmoitti tulleensa paikalle varta vasten kuullakseen Eerolan väitteet. Keskustelun herättäminen ja kiinnostuksen lisääminen opiskelijoiden historiaan on kuitenkin merkittävä osa yhdistyksen pyrkimyksiä, joten asiaan on suhtauduttava ainoastaan positiivisesti.

Päätösluennoitsijaksi pohdittiin muun muassa Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmia, joka oli ottanut voimakkaasti kantaa kaavailtuja Kansalliskirjastoon kohdistuvia leikkauksia vastaan ja aiheuttanut sillä melko näkyvän mediamylläkin Kansalliskirjaston auettua uudelleen remontin

jälkeen 1.3.2016.⁶ Jo kuukautta aiemmin Ekholm oli herättänyt huomiota kolumnillaan, jossa hän kritisoi yliopistojen leikkauksia.⁷ Päädyimme kuitenkin kysymään päätösluennoitsijaksi kehitysmaatutkija Johanna Järvelää. Väitöskirjaa valmistelevalle Järvelän erittäin laaja pro gradu -tutkielma⁸ oli tullut itselleni tutuksi keväällä 2014 HYYHY:n toimintaa ”edeltäneen” Valiojoukon loppuraportin liitteeksi tehdyn HYYn valiokuntien historiaa käsittelevän katsauksen⁹ kirjoittamistyön äärellä.¹⁰ Ilahduksemme Järvelä vastasi kutsuun myönteisesti ja saapui pitämään luennon aiheesta Solidaarisuuden perintö – opiskelijaliike, politiikka ja kehitysyhteistyö.

Kehitysyhteistyöstä aivan kuten koulutuksestakin on leikattu nykyisellä eduskuntakaudella. Tämänkin takia valinta seminaarin päätösluennoitsijassa osui Järvelään, joka totesi myös itse leikkausrinnastuksen luentonsa alkupuolella. Leikkaukset johtivat nopealla aikataululla arviolta sadan kehitysyhteistyöhankkeen lopettamiseen ja arviolta 200:aa hanketta leikattiin merkittävästi. Leikkaukset vaikuttivat myös HYYn kehitysyhteistyötoimintaan, sillä kehitysyhteistyön saralla HYY nähdään yhtenä kansalaisjärjestönä muiden hankeapurahoja ja muita kehitysyhteistyötoiminnan tukimuotoja hakevien joukossa.

Luennollaan Järvelä esitteli Suomen kehitysyhteistyön historian kaksi pääperiaatetta, jotka ovat developmentalismi ja instrumentalistinen perinne. Karkeasti sanottuna näistä ensimmäisen ideaalina on, että ulkoisella avulla voidaan kehittää eli saada aikaan muutosta parempaan, ja jälkimmäinen sisältää enemmän välinearvoa avulle ”oman edun tavoitteluun”. Järvelä sanoi Suomen kehityspolitiikan suuntautuvan takaisin kohti instrumentalistista perinnettä, mitä kuvastaa esimerkiksi rahoitus Finnfundille, kun samaan aikaan varsinaisesta kehitysyhteistyöstä leikataan. Sitä, oliko kyseessä arvovalinta vai ei, oli pohdittu aiemmin vuonna 2016 myös uutismediassa.¹¹ Juuri hiljan selvisi, että Finnfund on jo vuonna 2012 sijoittanut miljoonia euroja veroparatiisiyhtiöön.¹² Vaikkei kansalaisjärjestöjenkään toiminta ole mitenkään täysin ongelmaton, on vaikea kuvitella veroparatiiseja osana kehitystä, jossa köyhät ja apua tarvitsevat olisivat suurimpien hyötyjien joukossa.

Järvelän mukaan HYYn ja opiskelijaliikkeen kehitysyhteistyön historia on tärkeää tässä ajassa, sillä opiskelijaliikkeen institutionaalinen muisti on lyhyt. Historian voidaan kuitenkin nähdä velvoittavan toimimaan. HYYn kehitysyhteistyöllä on pidempi historia kuin valtiollisella kehitysyhteistyöllä ja ylioppilaskunnat sekä opiskelijaliike ovat melko merkittävässä asemassa jäsenmäärältään ja toimintakentältään – niillä on potentiaalisesti kohtalaisen hyvät resurssit eritasoiseen kehitysyhteistyötoimintaan. Järvelän mukaan historia velvoittaakin erityisesti murroskohdissa.

HYYn kehitysyhteistyö alkoi voimakkaasti 1960-luvun alussa, mutta aiemminkin on ollut yksittäistä toimintaa. Ensimmäisen kerran kerättiin jäsenmaksun yhteydessä vapaaehtoista kehitysapurahaa jo vuonna 1963. Ylioppilaiden vuonna 1961 perustamasta Ylioppilaiden Kansainvälisestä Avusta (YKA) ja Suomen ylioppilaskuntien liitosta (SYL) rekrytoitiin ensimmäiset valtiolliset kehitysyhteistyötoimijat, mikä kuvastaa hyvin ylioppilaiden edistyksellisyyttä kehitysyhteistyöhön liittyvissä asioissa. Seuraavalla vuosikymmenellä opiskelijaliikkeen toiminta ei kuitenkaan enää aina kohdannut valtiollisten toimijoiden intressejä, vaan opiskelijat olivat ”radikaalimpia” ulostuloissaan ja toiminnassaan esimerkiksi Chilen, Afrikan ja Vietnamin suhteen. SYL esimerkiksi oli vuonna 1971 mukana järjestämässä Opiskelijat ja Afrikan vapautusliikkeet -konferenssia, josta ulkoministeriö irtisanoutui kannanotolla. Tapaus herätti myös yleistä keskustelua siitä, oliko opiskelijoiden solidaarisuustoiminta mennyt liian pitkälle. Vuonna 1974 julkaistiin Suomen valtion ensimmäinen varsinainen kehityspoliittinen ohjelma, johon Järvelään mukaan opit oli saatu opiskelijaliikkeestä. Valtion suhde järjestöihin muuttui tätä myötä eikä valtio ollut enää samalla tavalla riippuvainen järjestöjen asiantuntijuudesta, vaan ennemmin asiantuntijuus vähitellen vaihtoi paikkaa. Järvelän mukaan vähitellen myös valtion ja järjestöjen toiminta alkoi aatteellisesti erkaantua. Valtion politiikka alkoi toimia enemmän instrumentaalisesti ja solidaarisuusaate säilyi kansalaisjärjestöjen toiminnan perustana.

Järvelä sanoikin luennolla: ”Jotta voi kommentoida, mitä nyt tapahtuu, on tunnettava historia”. ”Se historia, joka voi velvoittaa”, hän vielä painotti erikseen. Onkin syytä pohtia, mihin HYYn tai opiskelijaliikkeen kehitysyhteistyötoiminnan pitäisi suuntautua ja miten paljon siihen käytetään omia varoja. Oma rahoitus mahdollistaa toiminnan tietyllä tasolla, vaikka muut

leikkaisivatkin. Tästä osoitus on HYYn viime vuosien sitoutuminen käyttää 0,7 % toimintataloutensa budjetista kehitysyhteistyöhön. Kuitenkin leikkaukset valtion tasolla ovat olleet kolaus myös HYYn kehitysyhteistyötoiminnalle. Järvelän mukaan toimintaa tulisikin miettiä opiskelijan roolin kautta: opiskelija opiskelijana vai opiskelija kansalaisena?

Vaikkakin seminaarin teema oli melko johdatteleva ja osa luentojen sisällöstä oli varsin lohdutonta kuunneltavaa, valoi seminaari kuitenkin myös toivoa tulevasta. Jokaisella sukupolvella on ollut ja on jatkossakin omat haasteensa, joiden selittäminen saattaa ainakin hetkellisesti näyttää mahdottomalta. Ilkikurisesti kyllä vastoinkäymiset ovat usein edellisen sukupolven aikaansaannoksia. Samoin on kuitenkin pohja, jolta uusi sukupolvi voi ponnistaa eteenpäin. Miten paljon tahansa halutaankin leikata, tuo pohja on säilytettävä – jos siis vielä halutaan jatkaa yhdessä eteenpäin.

KIRJALLISUUTTA

Eerola, Ville (toim.). 2016. Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 2. HYYHY.

Järvelä, Johanna. 2008. Etujoukoista valtavirtaan : Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan kehitysyhteistyön historiaa 1950-luvulta nykypäivään. Helsingin yliopisto.

Pernu, Tuomas K., Valiojoukko. 2014. Raportti Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan valiokunta- ja vapaaehtoistoiminnan kehittämisestä. HYY.

LEHDET

CSC 4.2.2016: Kai Ekholmin kolumni: Tieteen tekijät – toisen luokan kansalaiset. https://csc.fi/en/web/atcsc/articles/-/asset_publisher/Wv4jnclVrl2F/content/tieteen-tekijat-toisen-luokan-kansalaiset. Viitattu 14.11.2017.

HS 1.3.2016: Kansalliskirjaston johtaja uhmaa yliopiston irtisanomisia. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002889039.html>. Viitattu 14.11.2017.

IL 3.3.2016: Kai Ekholm aloitti yhden miehen vastarinnan hallituksen leikkauksia kohtaan. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016030321209189_uu.shtml. Viitattu 14.11.2017.

TE 2.3.2016: ”Nyt on jonkun sanottava, että tämä ei käy” - HS: Kansalliskirjaston johtaja uhmaa yliopiston potkuja. <https://www.talouselama.fi/uutiset/nyt-on-jonkun-sanottava-etta-tama-ei-kay-hs-kansalliskirjaston-johtaja-uhmaa-yliopiston-potkuja/df1141be-3248-3608-bo0e-50dbdbdfb14d>. Viitattu 14.11.2017.

YLE 1.3.2016: Kansalliskirjaston pomo suomii hallitusta leikkauksista: Kulttuuriperintöä suojelee laki. <https://yle.fi/uutiset/3-8711473>. Viitattu 14.11.2017.

YLE 12.6.2016: Läpinäkymätön apu. <https://yle.fi/uutiset/3-8939455>.

Viitattu 14.11.2017.

YLE 6.11.2017: Valtion kehitysrahasto Finnfund on sijoittanut kahdeksan miljoonaa euroa veroparatiisiyhtiöön. <https://yle.fi/uutiset/3-9918650>.

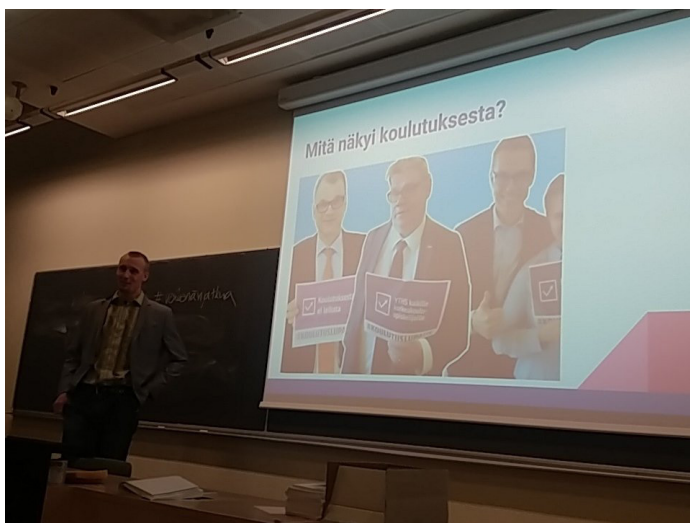
Viitattu 14.11.2017.

LÄHTEET

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävät ry, vuosikertomus 1.1.2016-31.12.2016.

- 1 Vuoden 2015 seminaaria koskien kts. Harmo, No olikos ennen kunnollista? Pohdintoja Oliko ennen kunnollista -seminaarista, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 2, HYYHY (2016), s. 59-64.
- 2 Kähkönen, Ylioppilaskuntien nousu ja tuho, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 2, HYYHY (2016), s. 33-54.
- 3 Koulutuslupaus-kampanja oli kansallisen tason vaikuttamiskampanja, jossa muun muassa ylioppilaskunnat kannustivat poliitikkoja tekemään koulutuslupauksen vaalilupauksena. Kampanjan yhteydessä poliitikoista otettiin kuvia koulutuslupauskyttien kanssa. Tunnetuimpia näistä kuvista ovat kuvat, joissa Alexander Stubb, Juha Sipilä ja Timo Soini tekevät ”lupauksensa”.
- 4 Tiusanen, Mitä tapahtui #koulutuslupaukselle, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 2, HYYHY (2016), s. 17-25.
- 5 Eerola, Helsingin yliopiston osakuntien ystävyyssovimukset Viroon itsenäisen Suomen aikana, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 2, HYYHY (2016), s. 1-16.
- 6 Muun muassa YLE 1.3.2016, HS 1.3.2016, TE 2.3.2016, IL 3.3.2016.
- 7 CSC 4.2.2016.
- 8 Järvelä, Etujoukoista valtavirtaan : Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan kehitysyhteistyön historiaa 1950-luvulta nykypäivään, Helsingin yliopisto (2008).

- 9 Harmo ja Pernu, Selvitys Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan valiokuntien historiasta 1952-2009, Raportti Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan valiokunta- ja vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi, liite 1, s. 51-81, HYY (2014).
- 10 Lyhyesti HYYHY:n synnyn taustoista kts. Harmo, Päivä O, Lyyra, Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien vuosikirja nro 1, HYYHY (2015), s. 43-44.
- 11 YLE 12.6.2016.
- 12 YLE 6.11.2017.

Esa Tiusanen puhuu siitä, mitä tapahtui #koulutuslupaukselle. Juha Sipilä, Timo Soini ja Alexander Stubb tekevät koulutuslupauksen.

Kuva: Ahto Harmo

